

AUKUSTI HEINONEN

ANTHROSOLS

Havaintoja muutoksesta

Tekijä Aukusti Heinonen

Työn nimi Anthrosols : Havaintoja muutoksesta

Laitos Median laitos

Koulutusohjelma Valokuvataiteen koulutusohjelma

Vuosi 2017

Sivumäärä 52 + 64

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Opinnäytetyöni koostuu *Anthrosols*-nimisestä kuvateoksesta ja *Anthrosols : Havaintoja muutoksesta*-nimisestä kirjallisesta tutkielmasta. Tutkielma sisältää neljä esseemuotoisista kirjoitusta. Teoksen nimi *Anthrosols* viittaa maa-ainestyyppiin, joka on muodostunut ihmisen pitkäaikaisen toiminnan tuloksena.

Kuvateoksessa on näkymiä kaupungista, työmaiden laidoilta ja niiden sisäpuolelta. Kuvien tapahtumapaikka on kaupunki, jota rakennetaan parhaillaan kiivaasti. Kuvissa ei ole tunnistettavia ihmishahmoja, mutta niistä voi nähdä ihmisen elinympäristöönsä kohdistamat vaikutukset. Työmaat ovat väliaikaisia ja ulkoapäin tarkasteltuna sekasortoisia kokonaisuuksia, joiden rakentumista ohjaa kuitenkin tarkka suunnitelma ja tavoite rakennuksen ja sen ympäristön valmistumisesta asukkaiden ja kaupunkilaisten käyttöön. Teoksen kuvissa on nähtävillä toisaalta työmaiden väliaikaisuus ja toisaalta kaupungin ajalliset kerrostumat. Vaikka kuvani ovat pienen pohjoisella pallonpuoliskolla sijaitsevan kaupungin alueelta, niiden aiheena ovat globaalit ilmiöt: kaupungistuminen, kaupunkirakenteen tiivistäminen, kaupunkien näkymätön infrastruktuuri ja ihmisen toimien vaikutus ympäristöön.

Opinnäytetyöni kirjallinen osuus käsittelee kaupunkieihin, kehitykseen, työmaihin ja valokuvaan liittyviä asioita, jotka koen itselleni tärkeäksi ja joita haluan nostaa teosteni kautta keskusteluun. Esseiden aiheina ovat ilmakehä, työmaa, kaupunki ja valokuva tallenteena. Tutkielmani sivuaa myös Risograph-painotekniikkaa.

Avainsanat valokuva, tallenne, muutos, kaupunki, kaupungistuminen, ilmakehä, työmaa, Risograph

AUKUSTI HEINONEN

ANTHROSOLS
Havaintoja muutoksesta

Aukusti Heinonen
Taiteen maisterin tutkinnon opinnäytetyö
Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Median laitos, Valokuvataiteen koulutusohjelma
Syksy 2017
Paperi: Xerox Recycled 80g

Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu

Sisällys

Johdanto.....	5
1. Ilmasta käsin.....	7
2. Työmaan tuntu.....	19
3. Kaupunki.....	31
4. Tallenne.....	39
Lopuksi.....	49

Johdanto

Kaupungistuminen on yksi aikaamme voimakkaimmin hallitsevista ilmiöistä. Se on tähänastisen kehityksen väistämätön seuraus ja alati toteutuva ennuste. Maailman väestöstä yli puolet asuu kaupungeissa. Väestön muuttoliike asuinkeskuksiin johtaa voimakkaaseen uudisrakentamiseen joka muuttaa alati kaupunkikuvaa. Kaupunki ja sen rakenteet mahdollistavat uusia yhteisöllisyyden muotoja. Ihmisten kerääntyessä yhteen syntyy uutta.

Kirjallinen esseekokoelmani sisältää neljä esseetä. Kirjoitan ilmakuvasista, työmaan tunnusta, kaupungista ja valokuvasta tallenteena. Esseeni heijastelevat löytöjä, joita olen valokuvieni kanssa tehnyt ajatellessani kaupunkia ja sen ulottuvuuksia.

Lähtökohta tämän työn tekemiselle kumpusi havainnosta: paine kehittää kaupunkia alkoi näkyä nopeana muutoksena ja rakentamisena. Aiemmin konttisaatamina toimineiden satamasaariensa toiminnot siirtyivät kauemmas laitakaupungille. Aidatut satama-alueet kaupungin keskellä, jotka ehtivät odottaa hetken joutomaana, täyttyivät työmaista.

Tämän opinnäytteen tutkimuksellinen viitekehys on taiteellinen tutkimus, jossa sekoittuvat erilaiset tutkimisen tavat ja joka tähtää enemminkin avaamaan omaa ajatteluani sekä niitä uusia mahdolli-

suuksia, joihin tutkivan katseen voisi suunnata, kuin selittää tekemäni kuvat tyhjiksi. Lähtiessäni kirjoittamaan, halusin selvittää millaisia kaupunkiin ja rakennettuun ympäristöön liittyviä seikkoja minun olisi mahdollista kuvieni kanssa löytää. Kirjoitan kaupungissa ja kaupungista. Käsittelen teksteissäni asioita, jotka rakentuvaa kaupunkia kuvattaessa, kaupungissa kirjoittaessa ja siellä eläessä on noussut mieleeni. Tämä käsillä oleva kirjoitettu tutkimus toimii parhaiten rinnakkain kuvieni kanssa. Hyvä lähestymistapa tutkimuksen lukemiseen on silmäillä esseitä ja kuvateosta vierekkäin.

Työn nimi *Anthrosols* viittaa maa-aineslajiin, joka on syntynyt ihmisen toimien vaikutuksesta. Maa-ainesta on löydettävissä kaikkialta maailmasta, paikoissa jossa on ollut pidempään asutusta.

Essee *Ilmasta katsoen* keskittyy korkealta tapahtuvan maiseman tarkastelukokemuksen purkamiseen. *Työmaan tuntu* käsittelee työmaalla kokemaani tuntua. Essee *Kaupunki* tarkastelee sellaisia seikkoja, jotka liittyvät kaupungissa asumiseen ja siellä elämiseen. Kirjoitan myös kehityksestä ja muutoksesta. *Tallenne* avaa valokuvaa tallenteena. Käyn viimeisessä tekstissä läpi kuvausprojektini lähtökohtia ja etsin kuvilleni sukulaisia valokuvataiteen kentältä.

Tutkimukseni on kuljeskelua kaupungilla ja sen rakentuvilla laitamilla valokuvien kanssa. Olen viehtynyt valokuvan prosessiin, jossa valo mustaa filmin sisälle vangitun hopean tai muodostaa sähkövarauksen valoherkälle kennolle. Tämä tapahtuu konkreettisesti ja väistämättä, kun kerran on päättänyt ryhtyä kuvan tekemisen prosessiin. Teksti kuvastaa sitä uteliasta asennoitumista, jonka kautta tarkastelen ympäristöäni sekä halua ymmärtää ja kyseenalaistaa niitä asioita, jotka kaupungissa kulkiessa voi ohittaa huomaamattaan tai pitää jopa itsestäänselvyyksinä.

1. Ilmasta katsoen

”Silmä lepää silloin kun se katsoo kauas, eikä mikään ole kauempana kuin taivas. Kun kelluskelen selälläni, kuten suurimman osan päivästä teen, näen pyöreästä kattoikkunasta syvän taivaan ja hievahtamattomia poutapilviä, samanlaisia kuin lapsuuteni viimeisenä kesänä. Kuinka kauan niitä katsonkin, ne eivät liiku eivätkä hajoa.”¹

Olen aina ollut viehtynyt katselemaan maisemaa korkealta. En tarkalleen muista, milloin oli ensimmäinen kerta, kun kiipesin puuhun tai talomme katolle avaran kentän laidalla. Se tunne, kun jalat eivät enää koskettaneet maata jäädessäni lumoutuneena nauttimaan laajana avautuneen maiseman tarkastelusta, vei minut mennessään. Muistan kyllä tarkasti, kuinka kesämökillä tyynen veden pintaa soutuveneellä halkoessani, olen tähystänyt läheisen harjun huipulla muita korkeampana kasvanutta jylhää mäntyä ja kuvitellut lentäväni sen latvaan. Ajattelin silloin, miten muuta maastoa korkeammalta tarkastelisin ympärillä avautuvaa maisemaa: millaista harjun takana avautuvalla seuraava järvellä olisi? Liikkuisiko alapuolisessa metsässä karhu tai pari sutta? Miltä ohilentävä, viereisellä suolla asusteleva kurki näyttäisi puusta käsin?

1 Krohn 2009, 5

Myöhemmin tuo mänty ei enää erottunut sitä ympäröivästä puustosta – ympärillä kasvaneen metsän latvusto oli kuronut sen ripeällä kasvullaan kiinni. Korkealta nähtyjen maisemien kuvittelu ja unelma lentämisestä ei kuitenkaan koskaan kadonnut.

Valokuvaus ja ilmailu ovat kulkeneet käsi kädessä lähes heti löytämisensä jälkeen. Ensimmäinen onnistunut miehitetty kuumailmapallolento tehtiin 21. marraskuuta 1783, ja siivillä varustetulla ilma-aluksella 5. lokakuuta 1905.² Valokuvaus esiteltiin keksintönä vuonna 1839. Gaspard-Félix Tournachon, joka paremmin tunnetaan nimellä Nadar, otti ensimmäiset tunnetut ilmakuvat Pariisista vuonna 1858. Valtavalla kuumailmapallolla taivaalle nostettu valokuvaaja toteutti kuvat aikansa tekniikan ehdoilla. Collodion-prosessi vaati koko kuvausprosessin suorittamisen: kuvapinnan herkistämisen, kuvan valottamisen, kehityksen ja kiinnityksen viidessätoista minuutissa, joten kuvaajan tuli varustaa ilma-aluksensa kokonaisella pimiöllä kemikaaleineen.³ Työskentely maahan köydellä ankkuroidussa kuumailmapallossa oli taatusti oma seikkailunsa.

Lentotekniikka kehittyi 1900-luvun alussa. Lentokoneista tehtävää valokuvaamista käytettiin tunnistamisen ja strategioinnin osana ensimmäisen maailmansodan aikana. Myöhemmin valokuvausvälineet yhdistettiin digitaalisiin satelliitteihin sekä miehittämättömiin ilma-aluksiin. Ilmakuvaus on nykyisin niin olennainen osa kuvastojamme, että olisi vaikea kuvitella elämää ilman sitä. Google-Maps satelliittikuvineen, kaupunkien keskustoja ja nähtävyyksiä esittelevät ylilentosimulaatiot ja lentokuvat niin ulkoilmakonser-teista kuin urheilukilpailuistakin ovat meille arkipäivää.

Miehittämättömät kuvauskopterit ovat tulleet markkinoille ja kaikkien saataville viimeisen vuosikymmenen aikana. Pienoiskoptereita ja niiden tuottamaa aineistoa käsittelevät opinnäytetyöt liittyvät ensisijaisesti koptereilla kerätyn kuva- ja data-aineiston hyödyntämiseen erilaisten teknisten sovellusten kuten kartoittamisen, rakentamisen suunnittelun, laskennan ja metsänhoidon sekä maatalouden apuna.⁴ Jätän tarkastelustani ulkopuolelle kopterien tekniset ulottuvuudet.

2 'How Did We Learn to Fly Like the Birds?'

3 'History of Aerial Photography'

4 Ullakko 2015, Seppälä 2016, Teittinen 2017, Viljanen 2017

Lennätin ensimmäisen kerran kamerakopteria keväällä 2016. Suunnitelmani oli käyttää kopterikameraa tallentaakseni yleiskuvia laajoista ja vielä toistaiseksi rakentamattomista kaupunkialueista. Heti ensimmäisestä testilennosta lähtien minulle oli selvää, että kopterikuvaaminen mahdollistaa maisemakuvien kuvaamisen korkeista tarkastelupisteistä ennennäkemättömällä vapaudella.

Kameran nostaminen kopterin avulla sopivaan korkeuteen vapauttaa kaikesta siitä järjestelystä, joka liittyy sopivan rakennuksen ja parvekkeen tai ikkunan etsintään, kyseisen huoneiston asukkaan löytämiseen ja sisäänkäsyn järjestämiseen.

Mikä laajojen korkeasta tarkastelupisteestä kuvattujen maisemavalokuvien tekemisessä minua sitten niin viehättää? Yksi syy on varmasti tunne maiseman hallitsemisesta. Kokemus on samankaltainen kuin semiootikkojen Michael de Certeau, Louis Marin ja Roland Barthesin pilvenpiirtäjissä ja näkötorneissa tekemä huomio:

”Korkealta nähtyyn kaukonäkymään liittyy hyvin perustavanlaatuinen tunne yhteyden katkeamisesta nähdyn maiseman materiaaliseen todellisuuteen samoin kuin tunne yhteyden katkeamisesta omaan kehoon. ... Tarkastelijan keho muuttuu eräänlaiseksi silmäksi, abstraktiksi katseeksi.”⁵

Olen kokenut useasti saman tunteen. Korkealta maisemaa tarkasteltaessa oman kehon ulottuvuuden rajallisuus ja maisemassa liikkumiseen vaadittava matkan tekemisen tarve häviää. Yhdellä kuva-alueelle luodulla katseen pyyhkäisyllä voi kulkea kilometrien matkan. Ilmiö ei rajoitu ainoastaan lyhyeen hetkeen kopterikameran lento-operaation aikana. Voin tavoittaa saman tunnetilan uudelleen tarkastelemalla kuvia jälkeenpäin. Maiseman kiintopisteitä ja tunteiani maamerkkejä tutkailemalla muistan retkiä, jolloin olen liikkunut noilla seuduilla, milloin pyöräillen satamasaarella, milloin uiden tuolla hienohiekkaisella rannalla ja talvella hiihtäen lahden jäällä.

KUVA 1.

”Lennätän kopteria etsien sopivaa kuvakulmaa: kiertelen alueen ympäristössä ja teen useita lähestymisiä saarta kohden. Koitan hakeutua paikkaan, josta maisema avautuisi sopivan laajana yleiskuvana. Mielessäni on kuva Sörnäisten sataman täyttämisen ajalta. Haluan kuvastani samankaltaisen: etualalla tulee olla Nihti ja sen takana diagonaalisesti Sompasaari, sillat näkyvissä sataman takana. Metsäinen vielä rakentamaton saari kuvan oikeaan laitaan, voimala vasempaan. Taakse näkyvästi vihreää, sillä suurin osa tämän kaupungin pinta-alasta on kuitenkin metsää. Työmaa nostureineen tulee olla kuvan keskellä. Haluan, että rakentamisen metelin ja pauhun keskus on kuvassa etäällä. Nähdäkseen sen, on ikään kuin mentävä kuvaan sisään.”⁶

Tiedän, että löydän liikkeestä kuvatusta materiaalista helpommin sopivan jännitteisen kuvan, kuin jos yrittäisin ottaa kuvan leijuttamalla kopteria yhdessä pisteessä ja kuvaisin kuvat siitä. Liike, kävely ja kohteen katsominen vuoroin lähempää ja vuoroin kauempaa, tuo aiheesta selkeämmin esiin olennaisen.

Lennän usein unissani. Olen lentämässä lapsuuteni lähiömaisemissa tai siellä, missä nykyisin asun. Unissa onnistuneen lennon logiikka on samankaltainen kuin onnistuneen ilmakuvan; lento katkeaa ja palaaan maanpinnalle, jos yritän onnistua jännittäen paikallani pysymistä liikaa.

Laaja maisemakuva tarjoaa mahdollisuuden tarkastella lukuisia yksityiskohtia osana suurempaa kokonaisuutta. Samaistun Jeff Wallin ajatuksiin maisemakuvien tekemisestä:

6 Päiväkirjamerkintä, 1.8.2016

”Kuvaan maisemia ja erityisesti kaupunkimaisemia tutkiakseni rakennettua ympäristöä ja löytääkseni näkökulmia siihen, millainen on kuva, jota kutsumme maisemaksi. Voin siten löytää maisemasta muita maisemia ja tunnistaa toisenlaisia kuvia, jotka maisema kätkee sisäänsä.”⁷

Pohtiessani omaa sijaintia minua ympäröivässä maisemassa on näkymääni rajaavat rakennukset helpompi suhteuttaa ilmakuvan avulla maiseman kauempana näkyviin muihin osiin.

Kaupungista on mahdoton nähdä yhdellä silmäyksellä niitä lukuisia yksityiskohtia, jotka kamera yhdellä valotuksella tallentaa. Kun kamera jähmettää ohikiitävän hetken laajasta näkymästä, voi tulosta tarkastelemalla laskea juuri sillä sekunnin murto-osan hetkellä ohi ajaneiden autojen määrän, maiseman piirteet ja auringon suunnan. Näin yksityiskohtainen näkymän ja sen osien tarkastelu kävisi paikan päällä vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi. Korkeasta tarkastelupisteestä kuvattu maisemanäkymä vastaa siten optisen alitajunnan unelmaan hidastetusta tai pysähtyneestä hetkestä, jota ohi liitäessään voisi tarkastella tapahtumien pysyessä muuttumattomina.

”Kamera näkee eri todellisuuden kuin silmä; erilaisen ennen muuta siksi, että ihmisen tajunnallaan täyttämän tilan sijaan tulee alitajunnan täyttämä tila. ... Vasta näiden välineiden avulla pääsemme selvyteen optisesta alitajunnasta, kuten psykoanalyysin avulla opimme tuntemaan vietinomaista alitajuntaa.”⁸

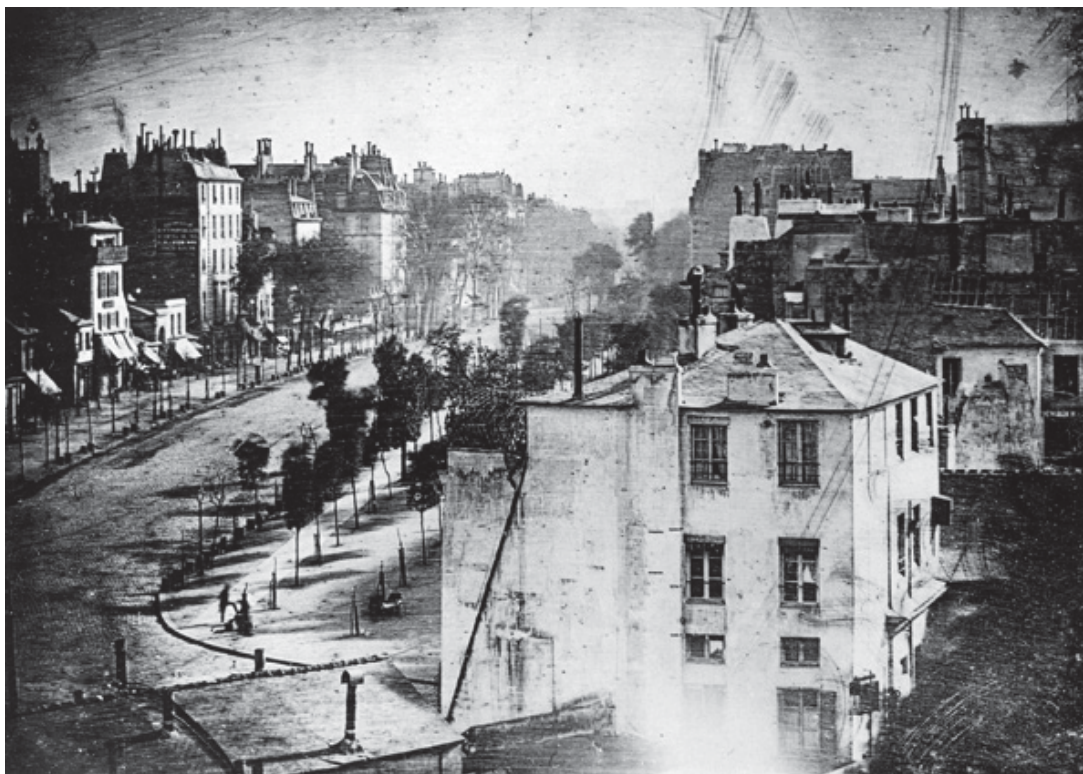
Walter Benjamin esittelee kirjoituksessaan *Pieni valokuvauksen historia* optisen tiedostamattoman käsitteen. Benjamin vertaa kameran ja erilaisten tallennusvälineiden mahdollistamaa näkemistä Sigmund Freudin psykoanalyysiin. Se, minkä Freudin löytämä puoli-huolimattomasti ääneen lausuttujen lipsahdusten tarkastelu teki käsityksellemme alitajunnasta, tekee kameralla ja optisilla apuvälineillä tallentaminen tietoisuudellemme ympäröivästä maailmasta. Kameralla on mahdollisuus tallentaa sellaista, mitä paljas silmä ei näe, mutta jonka kuitenkin voimme kuvitella olevan olemassa.⁹

Valokuvan kyky optisen tiedostamattoman käsittelyyn on luetta- vissa jo ensimmäisestä säilyneestä valokuvasta. Jacques Daguerren kuva *Boulevard du Temple* vuodelta 1839 esittää korkealla sijait-

7 Wall 2007, 169

8 Benjamin 1989, 122 – 123

9 Ibid.

KUVA 2.

sevan talon ikkunasta tai katolta avautuvaa kaupunkinäköymää. Ensi-silmäyksellä kuvasta on erotettavissa tiheään rakennettuja kerrostaloja, talojen väliin sijoitettu kivillä päällystetty tie ja jalkakäytävät tiestä erottava puukujanne eli boulevardi. Yleissilmäyksen jälkeen katse alkaa etsiä kuvasta merkkejä ihmisen läsnäolosta. Lähimpänä kameraa sijainneen talon ikkunassa on erotettavissa verhot ja kauempana kadun toisella puolella sijaitsevien liikkeiden ikkunoita varjostavat markiisit, mutta lukuun ottamatta yhtä kengänkiillottajan luokse pysähtynyttä kulkijaa kuva on ihmisiä vailla. Pariisilainen katu on varmasti ollut kuvan ottamishetkellä vilkkaampi kuin miltä se kuvassa näyttää. Varhaisen valokuvaustekniikan vaatiman pitkän valotusajan vuoksi kuvaan on tallentunut selväpiirteisesti vain yksi ihmishahmo.

Koen tärkeäksi osallistua valokuvauksen löytämishetkestä kumpuavaan jatkumoon. Jatkan kaupunkinäköymien tallentamista, jonka Daguerre ja Nadar aloittivat puolitoista vuosisataa sitten. Työni tarkastelee kehityksen välivaihetta, joka jää unohduksiin, jos sitä ei tallenneta.

Ilmasta käsin katsominen ei kuulu yksin valokuvalle. Piirustus ja maalaus löysivät sen jo hyvin varhain, kauan ennen ensimmäistään luonnosta kuumailmapallosta tai camera obscurasta.¹⁰ Ilmasta tapahtuva tarkastelu on inspiroinut myös abstrakteja maalareita, kuten Kazimir Malevichia, joka käytti ilmakuvia suprematististen maalaustensa lähtökohtana.¹¹ Valokuvan eduksi on laskettava sen kyky venyttää yhden ohikiittävän hetken tilanne ikuiseksi esitykseksi¹² ja tallentaa lukematon määrä yksityiskohtia, jotka piirustusta tai maalausta sommitteleva silmä karsisi pois.

”Valokuva säilyttää avoimena hetken, jonka ajan sysäys sulkee saman tien.”¹³

Yhtä lailla kuin varhaisien karttojen ja ilmakuvien piirtäjien kuvitelmat, korkealta tallennettu kuva suo minulle mahdollisuuden kuvitella itseni lentämään. Vapaus! Saman tunteen voi kokea sukeltaessa: voin liukua ja liikkua tilassa vailla painovoiman rajoituksia. Saan tarkastella edessä ja alapuoellani avautuvaa maisemaa.

Ilmasta käsin tapahtuva maiseman tarkastelu muistuttaa minua kokemuksistani suolavesitankissa kellumisesta. Leena Krohnin teoksessa *Valeikkuna* teoksen päähenkilö on eristäytynyt ympäröivästä maailmasta omaan todellisuuteensa. Päähenkilön kotiinsa asennuttama suolavesitankki toimii tukikohtana, jossa tämä valefilosofi kelluu päivät läpeensä ja ottaa satunnaisia kävijöitä konsultoitavaksi vastaanotolleen.¹⁴ Suolavesitankkiin asettautumista edeltää eriskummallinen tapahtumien ketju: saapuminen kelluntapaikkaan, tavanomaiset tervehdykset asiakaspalvelijan kanssa, kelluntahuoneeseen ohjaaminen, riisuutuminen, peseytyminen ja ujuttautuminen lämpimään ja matalaan suolalla kyllästettyyn veteen. Äänistä ja valosta eristetyssä tankissa, jonka lämmin suolavesi kannattelee kellumaan asettuneen kehoa, avautuu syvä rentoutumisen tila. Totaalinen mielikuvitusmaailmaan uppoutuminen tankin pimeydessä on kokemukseni mukaan lähimpänä avaruuden tyhjyydessä tapahtuvaa sielujen liitämistä, jota voisi kutsua myös tähtien vaeltamiseksi.

10 Dorrian & Pousin 2013

11 Lodder 2015, 26

12 Merleau-Ponty 1993, 65

13 Ibid.

14 Krohn 2009

”Kuulen pihapiirini yläpuolella kirkuen liitävät pääskyt. Ne lähtevät liikkeelle täällä aina iltaisin. En tiedä, missä ne pesivät, mutta taivaalla ne liitävät vapaina. Kohoavat ääneti ilmavirtausten nostamana ja pyydystävät korkealta saaliitaan.”¹⁵

Vapaus! Ollapa irti niistä maailman kahleista, joita painovoima ja tasamaalle rakennetut katukäytävät meille asettavat. Italo Calvinon teoksessa *Paroni puussa* kirjan päähenkilönä on erään aatelisperheen vanhin poika, joka kapinoi totuttuja tapoja ja perheensä arvoja vastaan. Eräänä iltana hän kieltäytyy syömästä päivälliseksi tarjottuja etanoita ja kiipeää puuhun. Hän jää sille tielleen, eikä enää suostu laskeutumaan alas.¹⁶ Etäisyyden päästä muita tarkkaileva ja yhteiskunnan ulottumattomissa seikkaileva tekijä asettuu välimatkan johdosta erilleen yhteisöstä, jonka osaksi hän on ollut kasvamassa. Hän ajautuu uuden asumisympäristönsä johdosta tarkkailijan asemaan. Yhteisön tavat ja käytännöt alkavat näyttäytyä eriskummallisilta.

”Ja mustapukuinen selitti yhä perusteellisemmin: – Hänen korkeutensa sanoo, että herra paroni voi pitää itseään onnellisena, kun hänellä on vapautensa, jota me emme uskalla verrata omaan ahdistettuun oloomme, jonka kuitenkin kestäimme alistuen jumalan tahtoon – ja hän teki ristinmerkin.”¹⁷

Lähempänä puita ja niiden ympäröimänä elämisessä on vapauden lisäksi myös toinen ulottuvuus. Puut ovat meitä jaloilla liikkuvia eläimiä hitaampia olentoja, jotka kuitenkin elävät ja viestivät. Ne kommunikoiivat, reagoivat toisiinsa ja toimivat. Puiden toimien aikajänne on vain meidän toimiamme verkkaisempi. Ne ovat myös meitä huomattavasti isompia, joten niiden suojaan asettuminen antaa mahdollisuuden olla jonkin suuremman huomassa. Universumissamme tapahtuu jatkuvasti asioita, joita useimmat – ainakin herkimmät meistä – aistivat. Suurin osa tästä tapahtuu huomamattamme, koska kukaan ei ole osannut kiinnittää asiaan analyytistä huomiota tai ilmiölle ei olla etsitty tieteen mittareilla riittäviä todisteita. Viimeaikaiset tutkimukset ja niistä kirjoitetut selväkieliset

15 Päiväkirjamerkintä, 27.7.2017

16 Calvino 1960

17 Ibid., 144

esitykset saavat todennäköisesti suuremman ihmisjoukon tiedostamaan puiden vaikutuksen ihmisiin.¹⁸

Se, mitä olen sanonut aiemmin tässä tekstissä välimatkasta ja etäisyyden päästä tapahtuvasta vapaasta katsomisesta johtaa seuraavaan: maiseman tarkastelu edellyttää etäisyyttä. Huomaan kuvieni tyydyttävän minua vasta sitten, kun olen siirtänyt tarkastelupisteen niin etäälle kohteesta, että ihmishahmojen tunnistamisesta tulee vaikeaa tai jopa mahdotonta. Mikäli kuvasta voisi selkeästi erottaa henkilöitä, huomioni kiinnittyisi liikaa vaatetukseen ja tehtäviin, kulkusuuntiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Vasta etäännyttämällä tarkastelupisteen riittävän kauas pystyn tarkastelemaan maisemaa ilman kuvitelmia siitä, mitä kuvissa olevat henkilöt olisivat mahdollisesti tekemässä, mistä tulossa ja minne menossa.

Nykyinen miehittämättömällä ilma-aluksella toteutettu ilma-kuva ja sen mahdollistama lähes kaikkialle ulottuva katse tulee kehittämään suhdettamme tilan ja kokonaisuuksien hahmottamiseen. Aiemmin esimerkiksi kirkontorniin sijoitetut veistokset olivat läheltä tapahtuvan tarkastelun ulottumattomissa, mutta nyt ne voi kokea leijuvan kameran avulla lähes kosketusetäisyydeltä. Rakennuksista ja niitä ympäröivästä tilasta on mahdollista tehdä tarkkoja tulkintoja kopteriin liitetyn kameran avulla. Pienoiskopterilla lentäminen mahdollistaa myös sellaisia kamera-ajoja, jotka ovat miehitettyjen ilma-alusten saavuttamattomissa.

Ilmasta tapahtuva maiseman tarkastelu mahdollistaa entistä vapaamman liikkumisen kuvakulmia etsiessä. Aiempaa kevyemmin toteuttava ilmakehän kuva tulee vaikuttamaan tilan ja volyyymien ja muutoksen hahmottamiseen. Kun katse ja keho ovat nyt kopterien helppokäyttöisyyden myötä vapautuneet niitä kahlinneista painovoiman ja fysiikan laeista, voi kuvaajien mielikuvituksen luottaa tuottavan yhä monimutkaisempia ja mielenkiintoisempia tulkintoja ympäröivästä maailmasta.

LÄHTEET

Benjamin, Walter 1989.

Messiaanisen Sirpaleita: Kirjoituksia Kielestä, Historiasta Ja Pelastuksesta.

Suomentaneet Markku Koski, Keijo Rahkonen ja Esa Sironen.

Helsinki: Tutkijaliitto.

Calvino, Italo 1960.

Paroni puussa.

Suomentanut Pentti Saarikoski.

Helsinki: Tammi.

Dorrian, Mark; Pousin, Frédéric 2013.

Seeing from Above: The Aerial View in Visual Culture.

London & New York: I.B. Tauris & Co. Ltd.

'History of Aerial Photography'.

PAPA International, Professional Aerial Photographers Association

<http://professionalairphotographers.com/content>

[aspx?page_id=22&club_id=808138&module_id=158950](http://professionalairphotographers.com/content.aspx?page_id=22&club_id=808138&module_id=158950)

katsottu 10.8.2017

'How Did We Learn to Fly Like the Birds?'

NASA, päivitetty 12.6.2014

<https://www.grc.nasa.gov/www/k-12/UEET/StudentSite/historyofflight.html>

katsottu 10.8.2017

Krohn, Leena 2009.

Valeikkuna.

Helsinki: Teos.

Lodder, Christina 2004.

Malevich, Suprematism and Aerial Photography.

julkaisussa: *History of Photography* Vol. 28, Issue 1, 2004.

London: Taylor & Francis.

Lukkarinen, Ville 2004.

"Paikan henki" puhuttelee maisemamaalaria.

teoksessa: Lukkarinen, Ville; Waenerberg, Annika

Suomi-kuvasta mielenmaisemaan: Kansallismaisemat 1800- ja 1900-luvun vaihteen maalaustaiteessa.

Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura; Taidekoti Kirpilä.

Merleau-Ponty, Maurice 1993.

Silmä ja mieli.

Suomentanut Kimmo Pasanen.

Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide.

Seppälä, Maija 2016.

Logistics Megatrends and Their Potential Effects on Demand for Logistics Premises in Finland.

Espoo: Aalto-Yliopisto, Insinöörیتieteiden korkeakoulu.

Teittinen, Hannu 2017.

Georeferoidun pistepilven tuottaminen miehittämättömällä lento-aluksella kerätystä kuva-aineistosta.

Espoo: Aalto-Yliopisto, Insinöörیتieteiden korkeakoulu.

Ullakko, Miika 2015.

Nykyaikainen ilmakuvauus arkkitehdin työvälineenä.

Espoo: Aalto-Yliopisto, Arkkitehtuurin laitos.

Viljanen, Niko 2017.

Ympäristön 3D fotogrammetriset hyperspektri- ja RGB-mittaukset keveillä kauko-ohjattavilla ilma-alusjärjestelmillä.

Espoo: Aalto-Yliopisto, Insinöörیتieteiden korkeakoulu.

Wall, Jeff 2007.

About Making Landscapes.

teoksessa: Wall, Jeff

Selected Essays and Interviews.

New York: The Museum of Modern Art.

Wohlleben, Peter 2016.

Puiden Salattu Elämä: Kasvimaailman Kuninkaiden Tunteista Ja Viestinnästä.

Suomentanut Pirkko Roinila.

Helsinki: Gummerus.

2. Työmaan tuntu

Täällä ei suosita kirkkaita värejä tai suuria valkoisia pintoja. Vanha 4500 miljoonaa vuotta sitten muodostunut prekrambrinen kallioperämme on Euraasian mantereen vanhinta aluetta.¹⁹ Näillä paikoilla aikoinaan sijainneet vuorenhuiput ovat hioutuneet mataliksi. Sulaneet jäätiköt ovat silottaneet kalliot ja muuttaneet ne hiekaksi ja karkeaksi soraksi. Sulamisvesien mukana liikkunut kiviaines on muodostanut tänne muusta maastosta erottuvia harjuja, selänteitä ja saaria.

Nopeimmin havaittavat maanpintaa sekä sen kuorta muokkaavat voimat ovat nyt lähtöisin ihmisestä. Suuret kalliomassat saavat väistyä rakentamisen tieltä. Kalliolohkareita porataan ja räjäytetään hallitusti pala kerrallaan. Maankuoren sisään louhitaan tunneleita ja suuria luolastoja liikenteelle ja pysäköintitiloiksi. Tiloja varataan myös kaupungin infrastruktuurin käyttöön ja kylmävesivarastoiksi. Irrotettu kivimassa murskataan polttomoottorikäyttöisillä murskaimilla ja käytetään työmaan omaan tarpeeseen tai kuljetetaan jonnekin toisaalle muiden työmaiden tarvitsemaksi täyttömaaksi.

Ihmisen toimien maan pintaan kohdistuva vaikutus on maailmanlaajuisesti jo niin suuri, että käynnissä olevaa geologista aikaa on ehdotettu nimitettävän antroposeeniksi. Erotuksena aiempaan geologiseen ajanjaksoon holoseeniin, antroposeenin ajalla huomattavin

¹⁹ Turunen, Suomen kallioperä, 2011

maankuorta muokkaava voima on lähtöisin ihmisestä. Ajanjakson katsotaan alkaneen, kun ihmisen käyttöönottamien koneiden tuotamasta hiilidioksidista ja metaanista alkoi kertyä selkeästi havaittavia määriä napa-alueiden jäätiköihin.²⁰ Antroposeenin ajalle on ominaista se, että ihmisen toiminta muuttaa ja muokkaa maapallon mineraalien kulkeutumisreittejä. Liikenne, rakentaminen, teollisuus, teknologia ja kulutus tuottavat sellaisia materiaalimassoja ja -virtoja, joiden käyttäytymisestä ei vielä tiedetä.²¹

Työmaa on yksi näkyvimpiä ihmisen aikaansaamien muutosten esiintymispaikoista. Se on yhtä aikaa sekä valtavien energioiden kerääntymisen että vapautumisen paikka. Vuosimiljoonien ikäisten kallioiden räjäyttäminen vaatii valtavasti energiaa ja toisaalta se vapauttaa ikiajat kiinteinä uinuneita mineraalimassoja. Työmaalle tuodaan myös sen ulkopuolella esivalmistettuja elementtejä, joiden valmistamiseen kuluu valtavia määriä energiaa. Nämä elementit ovat niin suuria, että niiden nostaminen ja kiinnittäminen rakennuspiirustuksessa varattuun paikkaan vaatii energiaa ja usean työntekijän yhtäaikaisen herpaantumattoman keskittymisen.

Muutokset maisemassa tapahtuvat ripeästi. Ikiaikainen kallio murenee nopeasti lohkareiksi ja työstetään pian sen jälkeen murskeeksi. Murske kasataan väliaikaisvuoristoiksi, joiden elinikä voi olla vain muutaman viikon.

Työmaat ovat yhtälailla väliaikaisia ja muuttuvat nopeasti. Niitä hallitsevat väliaikaisuuden merkit. Hiekkaa, soraa ja kivenlohkareita, putkia, lautakasoja, paljasta ja raakaa betonipintaa, harjaterästä, työmaa-aitoja ja kiertoteitä, vaneria, valumuotteja ja kallioleikkauksia. Jossain kuvan taustalla pilkottaa pala jo aiemmin valmistuneesta asuinrakennuksesta, toisaalla ehkä toimistotalo. Näkyvissä on nostokurkia, nestesäiliöitä, teräslankaverkkoa ja ruiskubetonia, vanhoja valaisinpylväitä, koneita, rakennustelineitä, muutama puu ja joutomaalla omassa rauhassaan hetken kasvaa saanut pensas.

Kylmä teräs lepää ristikkona odottamassa päällensä valettavaa betonia. Teräs on kaivettu rautamalmina syvältä maan uumenista ja kuljetettu sulattamoon, jossa hehkuvan masuunin palamisreaktio on muuttanut sen noroina juokseviksi puroiksi. Nostan käteeni palan maassa lojuvaa harjaterästä. Voin tuntea kylmän teräksen polttavan

20 Crutzen 2002, 23

21 Waters 2016

painon. Sen nopeasti katkaistu leikkauspinta ja sadeveden ruostuttamat urat viiltäisivät helposti kämmenteni ihon auki.

”Työmaat ovat kuin ulkoilman armoille ja kaupungin vilskeen keskelle tuodut tehtaات. Hakkaavien porien ja raskaiden työkoneiden pauke, pöly ja möly, auki revityt kadut ja töröttävät kaapelit: kaupunki näyttää samanaikaisesti olevan täydessä työn touhussa ja toisaalta kuin sairasvuoteella tai avosydänleikkauksessa.”²²

Työmaa on sekasortoiselta vaikuttava kokonaisuus, kuten Harri Laakso edellä kuvailee. Se on kaupungin kehitykselle välttämätön vaihe, joka on näkyvissä vain ohikiitävän hetken ajan. Liitosta odotavien harjateräsrivistöjen ja aukinaisina lepäävien teräsristikkojen tuleva tehtävä on kannatella päällensä valettavaa betonia. Teräskset jäävät lopulta piiloon katseilta. Tiet ja tilat valmistuvat ja ne alkavat täyttyä elämästä sekä liikenteestä.

Työkoneiden raskas pauke ja kaupungin auki revityt pinnat ovat totta. Täällä voi helposti satuttaa itsensä, mikäli ei tunne työmaan toimintaa ja liikkuu alueella varomattomasti. Ihminen on lopulta hyvin pieni olento, kun vastassa on polttomoottoreita voimantähteenä käyttävät koneet ja korkealle ilmaan nostettuja tonnien painoisia betonielementtejä.

”Työmaassa on samanaikaisesti voimassa suunnitelmien mukanaan tuoma ideaalisuus ja toimeenpanon aiheuttama sekasortoisuus. Nämä kaksi asiaa näkyvät kuvissa kuin päällekkäisvalotuksena. Kuvissa kerrostuvat yhtäältä vielä toteutumaton pohjakuva tai piirros ja toisaalta tuota suunnitelmaa toteuttavat ja sen selkeyttä hämmentävät toimet.”²³

Työmaa rakentuu vakaasti kohti uutta eheää ja yhtenäistä kokonaisuutta. Kaikki siellä tehtävät toimet tähtäävät suunnitelmaa vastaavaksi toteutukseksi. Ne ovat osaltaan pala laajentumiskehitystä, jonka kaupunki vaatii kasvaakseen. Maa on siellä täällä auki sulkeutuakseen jälleen. Kun työt saadaan valmiiksi ja asukkaat muuttavat uuteen taloon, asumisympäristö alkaa merkityksellistyä muistoilla ja arkielämästä jäävillä jäljillä.

22 Laakso 2006, 171

23 Ibid.

Työmaa on kaupungin kehittymiselle välttämättömyys. Osa kaupungin alueista saattaa jäädä odottamaan käyttötarkoituksen muutosta ja ajautua siten joutomaaksi. Silloin alueelle etsii tiensä omaehtoisia toimijoita, jotka voivat käyttää aluetta esimerkiksi kaupunkiviljelyyn, itsetehtyä skeittipuistoa varten tai rakentaa kaikille avoimen saunan. Alueet on kuitenkin saatava pikaisesti sellaiseen käyttöön, joka on yhteiskunnallisesti hyväksyttävää. Ne rakennetaan, jotta ne tuottaisivat, tai niistä tehdään puistoja kaupunkilaisten virkistysalueiksi.²⁴ Tämä on yksi kaupunkien tiivistämisestä johtuva ilmiö.

Maanpinnalle näkyvät työmaat ovat vain osa koko kaupungin järjestelmän rakentamista. Yksi työmaiden ulottuvuus pysyy aina kadulla kulkevien silmille näkymättömissä. Herään joka aamu samaan ääneen: ensimmäinen jyrähdys tulee kahdeksalta. Toinen kuuluu iltapäivällä kahden aikaan – jossain louhitaan. Saan myöhemmin selville, että työmaalle on yli kilometrin matka. Dynamiitilla aikaansaatu seismos kulkeutuu kallioita pitkin kauas alkupisteestään. Maanalaisten louhintatöiden voimakkuus saa minut kiinnostumaan näkymättömästä infrastruktuurista.

Jyrinän lisäksi aistin myös huminan. Tunnen ja koen ilmastointikoneiden käyntiään. Osastoni tilat ovat vanhan teollisuusrakennuksen ylimmässä kerroksessa ja lähimpänä talon ilmanvaihtokoneita. Koneet ovat tilassa läsnä, vaikkemme näe tai havaitse niitä. Samalla tapaa kaupungin pinnan alla näkymättömissä risteilevä suljettu suurjärjestelmäverkko mahdollistaa arkipäiväisen elämisen sitä erityisesti ajattelematta.

”Tila muodostuu useasta toiminnasta ja niitä yhdistävistä yhteyksistä, kuten esimerkiksi vesi- ja energiahuollon sekä tietoliikenteen yhteiskäyttötunneleista. Johtotunnelit sijoitetaan sellaiselle korkeustasolle, etteivät tilavaraukset juurikaan vaikuta muihin maanalaisiin tiloihin.”²⁵

Kaupungin asukkaat saavat verkkoa myöten käyttövetä, sähköä, kaasua ja tietoverkkojen kautta siirrettävää dataa. Verkon avulla talot lämpenevät talvisin ja kesäisin keskustan toimistot ja kaupat saavat miellyttävän viileää ilmaa. Toimintojen sijoittaminen maanpinnan alle

24 Shannon 2010, 9

25 Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2009

suojaa verkkoa siihen kohdistuvilta häiriöiltä. Useimmat kaupungin alle sijoitetut kalliosuojat palvelevat arkikäytössä kaupungin tavallista elämää. Metroasemat, pysäköintiluolat, liikuntatilat ja arkistot on varustettu myös väestön suojelua varten. Tilanteen niin vaatiessa kaupungilla liikkuva väestö ohjataan kalliosuojoihin ja raskaat metalliovet suljetaan ihmisten suojelemiseksi.

Minua kiehtoo tämä näkymättömissä pysyttelevä infrastruktuuri. Maan alle upotetut verkot ovat kuin suonina, joita ilman tämä kaupunki lamaantuisi. Normaalitilanteessa vesi virtaa hanasta tasaisella paineella, eikä jätevesistä tarvitse itse huolehtia. Jotta elämä kaupungissa sujuisi ongelmitta ja kaupungin laajentuminen uusille alueille onnistuisi vaivattomasti, nämä järjestelmät rakennetaan siten, että runkoverkko on valmiina uusia alueita varten.

Taiteilijakaksikko Grönlund - Nisusen teos *Espoo Underground* vavistuttaa eleettömyydellään. Länsimetron tunneleiden louhintaa ja suunnittelutyötä varten kairatut kivinäytteet on asetettu näkyville omissa laatikoissaan. Maanalaisen lumomaailman tuntua korostaa teoksen esillepano gallerian kellaritilassa. Käytävän perällä kaksi oskillaattoria pumpppaavat siniaaltoja subwoofereihin – jyly ja jylinä voimistuvat.

Oma kokemukseni kalliolouhinnasta ja *Espoo Underground* -teoksen kohtaaminen ajoivat minut tarkastelemaan kaupungin kerroksellisia ominaisuuksia. Muiden taiteilijoiden työskentelyn keskiössä voi olla havaintoja samankaltaisista asioista. *Espoo Underground* ja *Helsinki Beat Frequency* ovat konkreettisia esityksiä niistä samoista ilmiöistä, joita kohtaan olen itse valppaana.

Kuvieni paikat ovat täyttömaille rakennetuilla alueilla. Kallioperä piilottelee matalana päällensä kasatun soramaan, asfaltin ja katukiveysten alla. Alueille ei ole jäänyt niiden aiemmasta historiasta kertovia merkkejä. Alueiden historia on aistittavissa vain niiden paikannimistä: Kalasatama, Verkkosaari, Sompasaari, Nihtilaituri, Jätkäsaari, Melkinlaituri, Saukonnokan allas ja Valtamerilaituri. Rannikkoalueelle luontaisesti kuuluvat ominaiset maanmuodot ovat poissa. Korkealle kohoavat kalliomäet on räjäytetty matalaksi. Rahtikonttipinot on siirretty jo aikaa sitten toisaalle, satamanosturien kiskot ja valaisinpylväät purettu. Asfalttiin painautuneet jäljet konttipinoista häviävät uuden maanpinnan myötä. Kaikki merkit lastausta odottaneista rahtikonteista ja autolautaan jonottaneista matkustajista pyyhitään pois.

KUVA 3.

Grönlund-Nisunen : *Espoo Underground*, 2016

Peruskallionäytteet, puulaatikot, puutavara

”Teos koostuu yhteensä kilometristä peruskallionäytteitä, jotka ovat peräisin Helsingin ja Espoon välisen metrolinjan rakennustyömaalta. Näytteet on merkitty tarkasti, pakattu puulaatikoihin ja koodattu niin, että niiden alkuperäinen sijainti on paikannettavissa. Näytelaatikot pinotaan kuten normaalisti varastossa lukuun ottamatta laatikoiden väliin asetettavia puukappaleita, joiden ansiosta laatikoiden sisältöä on mahdollista tutkia tarkemmin. Syventymään houkutteleva teos tutkii arkiston ideaa, näkymätöntä infrastruktuuria, erilaisten ajanjaksojen suhteellisuutta sekä neljän kivitonnin painavaa läsnäoloa, jota säestävät ja korostavat [Helsinki Beat Frequencyn] ääni-installaation matalat äänet naapurihuoneessa.”²⁶

KUVA 4.

Grönlund-Nisunen : *Helsinki Beat Frequency*, 2016

Analogiset siniaalto-oskillaattorit, subwooferit

”Kaksi siniaalto-oskillaattoria soittavat matalaa taajuutta, jotka poikkeavat hieman toisistaan. Äänet toistetaan kahden subwooferin avulla. Äänten taajuuserosta aiheutuva interferenssi synnyttää kolmannen taajuuden samaan tilaan. Tätä hyvin matalaa taajuutta säädetään siten, että se resonoi näyttelytilan kanssa. Teokseen tutustuminen on äärimmäisen ruumiillinen, tilallinen ja paikkasidonnainen kokemus.”²⁷

Karkaan lopuksi työmaalta tarkastelemaan rakennettua ympäristöä. Arkkitehtuuri vaikuttaa meihin, vaikka sitä ei aktiivisesti havainnoisi. Vaikka aistimme ei olisikaan aktiivisesti tarkkailemassa ympärillämme tapahtuvaa, olemme arkkitehtuurin vaikutuspiirissä. Sen sijaan muut taiteenalat kuten kirjallisuus ja musiikki vaativat kokijan tarkkaavaista läsnäoloa. Vaikuttaakseen meihin arkkitehtuurille riittää, että kokija on tilassa läsnä.²⁸

Professori Juhani Pallasmaa on eritellyt ja analysoinut meihin vaikuttavan arkkitehtuurin ominaisuuksia esseessään *The Geometry of Feeling*. Esseen tärkeimpiä huomioita ovat se, että onnistunut arkkitehtuuri mahdollistaa asioiden tekemistä ja luo joka kerta eräänlaisen ylevän yksinäisyyden tunteen. Arkkitehtuurin luonnetta tulisi siis tarkastella sen kautta, millaista toimintaa se mahdollistaa. Tärkeämpää kuin millainen ikkuna on, on ikkunasta katsominen. Tärkeämpää kuin talon julkisivu on se, millaisen tunnelman talon julkisivu luo sitä lähestyessä. Ja tärkeämpää kuin se, millainen ovi tai sen karmit ovat, on se, millaisen tunnelman ovesta astuminen luo.²⁹

Siitä, millaiseksi nyt rakennettavat asuinalueet muodostuvat, ei voi kuin esittää arvailuja. Jotakin tulevasta voi aavistaa tulkitessa rakennuksista laadittuja asemapiirroksia ja ennakkovisualisointeja, mutta vasta eletty elämä tuo esiin niiden todellisen luonteen. Ympäristö kuvaamillani seuduilla on vielä kauan keskeneräisten rakennusten piirittämä. Alueilta puuttuvat sellaiset luonnonmuodot, kalliot tai pienet metsiköt, joiden ympärille muodostuisi luonnostaan elämisen paikkoja. Paikan tuntu muotoutuu ajan myötä näissä paikoissa elämisestä, kuten amerikkalaisen maisemantutkimuksen uranuurtaja J.B. Jackson asian näkee:

”Most of us, I suspect, without giving much thought to the matter, would say that a sense of place, a sense of being at home in a town or city, grows as we become accustomed to it and learn to know its peculiarities. It is my own belief that a sense of place is something that we ourselves create in the course of time. Its the result of habit or custom.”

28 Tuan 1979, 97 ja Pallasmaa 1996, 447 – 453

29 Pallasmaa 1985, 447 – 453

”Olettaisin, että useimmat meistä sanovat, että paikan ja kodin tuntu kehittyvät, kun tutustumme alueeseen ja sen erityispiirteisiin. Oman näkemykseni mukaan paikan tuntu on jotakin sellaista, jonka luomme pidemmän ajanjakson kuluessa. Se on tapojemme tulos.”³⁰

Elokuussa, silloin kun kesän lämpö on ehtinyt kerääntyä meitä ympäröiviin vesistöihin ja taivaalla ovat juuri ne tietyt punertavat värit, alkaa elämä näyttäytyä kaikkein täyteläisimmillään. Jos onkin niin, että tuo taivaankannen purppura ja peruskallion sävy luovat meidän kauttamme yhteyden ja täyttymyksen, niin tunne peruskallion ja taivaan kanssa yhteydessä olemisesta saa meidät tuntemaan olomme tällä alueella juuri silloin niin täydeltä. Peruskallion sävy vaikuttaa meihin ehkä enemmän kuin osataan ajatella. Sillä saattaa olla sama vaikutus kuin arkkitehtuurilla.

LÄHTEET

Crutzen, Paul J. 2002.

Geology of mankind.

julkaisussa *Nature*, issue 415, volume 6867.

England / London: Macmillan Journals Ltd.

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2009.

Helsingin maanalainen yleiskaava: Maanalaisen yleiskaavan selostus

Helsinki: Helsingin kaupunki.

Grönlund, Tommi; Nisunen Petteri 2017.

Grönlund-Nisunen: Grey Area.

Helsinki: Suomen Taideyhdistys.

Jackson, John Brinckerhoff 1994.

A Sense of Place, a Sense of Time.

New Haven: Yale University Press.

Laakso, Harri 2006.

Valokuvan työmaa.

julkaisussa *Tiede & Edistys* 2 / 2006, s. 163 – 173.

Helsinki: Tutkijaliitto.

Pallasmaa, Juhani 1996.

The Geometry of Feeling: a look at the phenomenology of architecture.

julkaisussa: *Theorizing a New Agenda for Architecture, An Anthology of Architectural Theory*

Hudson, New York: Princeton Architectural Press.

Shannon, Kelly; Smets, Marcel 2010.

Landscape of Contemporary Infrastructure.

Rotterdam: NAI.

Turunen, Mikko

'*Suomen kallioperä*'. 2011.

Luonnontieteellinen keskusmuseo / Geologian museo

[http://www.geologia.fi/index.php/2011-12-21-12-30-30/2011-12-21-12-39-11/2011-12-](http://www.geologia.fi/index.php/2011-12-21-12-30-30/2011-12-21-12-39-11/2011-12-21-12-39-38/suomen-kallioperä)

[21-12-39-38/suomen-kallioperä](http://www.geologia.fi/index.php/2011-12-21-12-30-30/2011-12-21-12-39-11/2011-12-21-12-39-38/suomen-kallioperä), katsottu 14.9.2017

Tuan, Yu-Fi 1979.

Thought and Landscape : The Eye and the Mind's Eye.

teoksessa: Donald William Meinig; John Brinckerhoff Jackson.

The Interpretation of Ordinary Landscapes.

New York: Oxford University.

Waters, Colin N. 2016.

The anthropocene is functionally and stratigraphically distinct from the holocene.

julkaisussa: *Science*, vol 351., issue 6269.

United States: American Association for the Advancement of Science.

3. Kaupunki

Maailmassa on käynnissä ennennäkemätön ja historiallisesti merkittävä ajanjakso. Jo yli puolet maapallon väestöstä asuu kaupungeissa.³¹ Kaupungistuminen on johtanut tarpeeseen kehittää uudenlaisia asumisympäristöjä ja tiivistää kaupunkirakennetta. Suomessa kaupungistumisen käänne tapahtui jo vuonna 1969, kun kaupungeissa asuvien väkiluku ohitti maaseudulla asuvien määrän.³² Tuolloin modernismin hengessä rakennetut moottoritiet ja asutopulaa helpottamaan luodut lähiöt muuttivat kaupunkiympäristöä laajemmin ja radikaalimmin, kuin mikään muu yksittäinen ajanjakso oli sitä aiemmin tehnyt.³³ Nyt käynnissä olevalla ajanjaksolla on vielä mullistavampia vaikutuksia, kuin osaamme edes odottaa.

1900-luvun alussa vauhtiin päässeestä teollistumisen kehityksestä saatiin vihdoinkin uudelleen kiinni vuosisadan puolivälissä. Autoilu kasvoi kaikkialla teollistuneessa maailmassa ja vapautti aiemmin rautatieverkkoihin sidotun tavaraliikenteen. Autoilu myös demokratisoi kaupankäyntiä, kun aiemmin rautatiemonopoliin varaan kuljetuksensa järjestäneet maanviljelijät hankkivat omia autoja käyt-

31 Department of Economic and Social Affairs 2014

32 Suomen tilastollinen vuosikirja 1970, 224

33 Lahti 2016, 13 – 31

töönsä. Oma lava-auto mahdollisti tuotteiden jakelun ja kaupan-
käynnin suoraan kuluttajien kanssa.³⁴ Teknologian kehitys on edis-
tänyt demokratisoitumista myös nykyisellä ajalla tietoverkkojen,
internetin ja älypuhelinien kehityksen myötä. Nykyisin alkutuot-
tajan on helpompi määritellä oman tuotteen hinta, kun markki-
napaikalla pyydettävän kauppahinnan voi helposti tarkistaa kame-
raphelimilla välitettävän kuvan välityksellä.³⁵

Maisemaa mullistanut 1960-luku ja teollistumisen kehitys toivat
mukanaan myös rakentamiseen uusia tekniikoita ja rakentamisen
tapa muuttui. Teollinen rakentaminen tarkoitti talojen raken-
tamista esivalmistetuista elementeistä. Torninostureiden koko
kasvoi, muottitekniikka kehittyi ja teollista esivalmistusta tuettiin
laskemalla sen verotusta paikalla tapahtuvaa rakentamista vastaa-
vaksi.³⁶ Muutaman vuosikymmenen kuluttua puhelinverkkoyh-
teydet keksittiin valjastaa tiedonsiirtoon ja seuraava mullistus oli
käynnistetty.

Ruoan, käyttötarvikkeiden ja energian tuotanto saa yhä
uudempia muotoja. Toisin kuin ennen, ihmisten ei enää tarvitse
valmistaa käyttämiään esineitä tai vaatteita itse. Nykyinen teollinen
massatuotanto ja kulutuskulttuuri johtavat laajamittaiseen kierrät-
tämiseen. On mahdollista elää hankkimatta yhtään uutta tuotetta.
Massatuotanto ja tasapäästävä tarjonta on tuonut uusia ongelmia:
ruoasta on ylituotantoa ja vain muutaman kerran käytetyt vaatteet
muodostuvat jätteeksi. Hävikin torjumista varten kehitetään uusia
ostamisen tapoja.

Asumisen paine keskittyy nyt kaupunkien keskustoihin.
Väestö ikääntyy ja pysyy pidempään terveenä ja työkykyisenä.
Eliniän odote on nykyisin ruumiillisesti vähemmän rasittavan
työn sekä parantuneen ravinnonsaannin ja edistyneen terve-
ydenhuollon ansiosta kohonnut tasaisesti. Keskusta-alueiden
ulkopuolelle rakennettavien asuinalueiden sijasta kaavoituksessa
ja kaupunkisuunnittelussa suositaan tiiviimpää rakentamista.
Rakentaminen tiivistämällä jo olemassa olevaa kaupunkiraken-
netta tuo täysin oman ulottuvuutensa asumisen kulttuuriin.

34 Kalanti 2005, 25

35 Mayes 2016

36 Lahti 2016, 13 – 31

Max Weber kirjoittaa kaupungista, kulutuksesta ja tuotannosta:

”On normaalia, ettei kaupungin asukkailla ole yleensä käytössään elintarvikkeiden tuotantoon varattua peltoalaa (mitä suurempi kaupunki on, sitä harvemmin), joka olisi suhteessa heidän ravinnontarpeeseensa. Heillä ei tavallisesti ole myöskään mitään mahdollisuutta niittyjen ja metsien hyväksikäyttöön, samaan tapaan kuin ’kylässä’ on mahdollista.”³⁷

Kaupungistuminen on jo nyt luonut uusia yhteisöjä ja ruoan tuottamisen muotoja. Tarpeemme olla yhteydessä luontoon ja kuulua osaksi jotakin yhteisöä ovat meihin syvälle sisäänrakennettu ominaisuuksia. Vaikka kaupungeissa ei ole mahdollisuutta itse käyttää peltoalaa, jonka vuotuisten elintarvikkeiden tuottaminen vaatisi, niin viljelypalstalla tai yhteispuutarhassa koettu yhteys elävään maahan virkistää ja voimaannuttaa. Kun yhä useampi asuu, työskentelee ja viettää kaiken arki aikansa kaupungeissa, puhtaan luonnon ja luonnossa liikkumisen suosio kasvaa. Luonnon monimuotoisuutta kaivataan rakennetun ympäristön vastapainoksi.

Kaupunkiasuminen edellyttää myös tehtävien pitkälle vietyä eriytymistä. Suoriutuakseen omasta ammattitehtävästään ja menestyäkseen omalla erikoisalallaan tehtäväsuorituksiin tulee panostaa ja käyttää aikaa. Silloin ruoka ja muut elämiseen liittyvät palvelut ostetaan toisilta, leipä haetaan leipurilta tai marketista, vaatteet vaateliikkeestä ja siivoaminen sekä vaatteiden peseminen saatetaan jättää muiden tehtäväksi.

Teknologisen kehityksen myötä myös ruoantuotannon kapasiteetti kasvoi. Kun sadonkorjuu oli mahdollista tehdä polttomoottorikäyttöisellä leikkuupuimurilla ihmis- ja hevosvoiman sijasta, viljelyalojen pinta-alan oli mahdollista kasvaa huomattavasti. Tuotantomäärien kasvu on yhtä lailla seurausta teknisestä kehityksestä kuin väestön kasvun aiheuttamasta suuremmasta tuotannon kasvun paineesta.

Lähiöiden ja niiden asukkaita palvelevien moottoriteiden rakentaminen modernisaation kukoistaessa 1960-luvulla tuotti tarpeen uudenlaisille ostospaikoille. Infrastruktuuri autoilulle oli rakennettu ja koska kaikki eivät olisi autoineen mahtuneet asioimaan kaupungin keskustaan, kauppa- ja palvelupaikkoja kehitettiin myös lähiöihin. Nykyaikaisen kauppakeskuksen idean isänä pidetään itävaltalaisista

Victor Grueniä. Hän pakeni Euroopan juutalaisvainoja vuonna 1938 Amerikkaan, jossa hän toteutti haaveensa tuoda eurooppalainen keskikaupunki amerikkalaisten koettavaksi. Gruen oli lähtöisin Wienistä, jonka asukkaiden elämässä näkyy korostuneena kolme asiaa: julkisivu, esiintyminen ja käyttäytymisetiketti. Nämä kolme asiaa muodostavat kaupungissa jatkuvan performanssin, johon jokainen siellä elävä osallistuu. Euroopan vanhojen kaupunkien keskustat kahviloineen, konserttisaleineen ja julkisine tiloineen ovat paikkoja näille performansseille. Gruenin missio oli luoda amerikkalaiseen kaupunkeihin paikka, joka vastaisi tätä eurooppalaista keskustaa.³⁸

Eurooppalaisen kaupungin keskusta on paikka, joka on rakennut vähitellen eri palasista. Keskustasta löytyy yleensä hallintokeskus, yliopisto, kirkko ja näiden väliin limittyviä kaupallisia ja yksityisiä tiloja. Kauppakeskukset ovat sitä vastoin yhden suunnitelman pohjalta toteutettuja ja kerralla rakennettuja kokonaisuuksia. Kauppakeskuksissa kaikki tila on valjastettu kaupalliseen tarkoitukseen, eikä julkista tilaa juurikaan ole.

Siinä missä autoilu on liikkumisen vapautta,³⁹ niin myös shoppailu on valinnan vapauden – ja myös vallan – käyttämistä. Valitsenko vihreän vai sinisen puseron, ostanko nämä vai nuo housut ja viime kädessä se, että minulla on laittaa rahat tiskiini kantaakseni nämä ostokset ulos liikkeestä, on vallankäyttöä.⁴⁰ Kritiikittömästi shoppailuympäristöönsä suhtautuva kuluttaja ei tosin ostoksilla vaeltaessaan tällaisia ulottuvuuksia välttämättä tiedosta.

Paradoksaalisesti uusien kauppakeskusten rakentaminen on tyhjentänyt kaupunkien vanhoja jo olemassa olevia keskustoja. Kun kaupankäyntipaikat ja palvelut sijoitetaan keskitetysti kauppakeskuksiin ja niiden yhteyteen, massojen liikkuminen helpottuu. Asiansa voi hoitaa yhdessä sijainnissa usean pienen paikan sijasta. Tämä kehitys on johtanut keskusta-alueiden muuttumiseksi turistien nähtävyysspaikoiksi, joissa ihastellaan käsitöitä ja kuvataan matkakuvia tunnetun rakennuksen edessä.

Nyt käynnissä oleva internetin vallankumouksen kehitys: kaupan siirtyminen postimyyntiin, esineiden internet ja muutokset tavarantoimitusten logistiikassa ovat tekemässä samaa kaupankäynnille kuin

38 Baldauf & Weingartner 2009

39 Kalanti 2005

40 Rapaille 2007, 155 – 169

mitä kauppakeskukset tekivät aiemmin kaupunkien keskustoille. Kuvaamieni alueiden rakentaminen on seurausta uudelleenkaavoituksesta. Satamat ja tavarankuljetukseen aiemmin käytetyt alueet siirtyvät tässä kaupungin kehitysvaiheessa pois keskustasta kaupungin reunoille. Kaupungin reuna-alueille rakennettavat logistiikkakeskukset palvelevat paremmin hallittaessa suuria tavaramääriä.

Päätelaitteet ja käyttäjälähtöinen sovelluskehitys mahdollistavat uusien alustojen luomisen, joka puolestaan mahdollistaa uusia liiketoimintamuotoja. Ympäri maailman eri kaupungeissa matkustelevalle kehitetyt palvelusovellukset, kuten *Über* ja *Airbnb* ovat tästä tunnetuimpia esimerkkejä. Oman asunnon vuokraaminen alustan luoman luottamuksen turvin on helppoa ja turvallista. Internet on tällä tavoin luonut globaalissa mittakaavassa myös uudenlaisia välineitä luottamuksen rakentamiseen ja siten vienyt kehitystä kohti demokraattisempaa ja tasa-arvoisempaa maailmaa. Asunnot ja auto ovat arvokkaimpia omistamiamme asioita. Ei siis ihme, että näiden yhteiskäyttöön ja taloudelliseen hyödyntämiseen on ilmestynyt viime vuosina uusia kansainvälisiä toimijoita.

Uudet toimijat lanseeraavat palveluita maailmanlaajuisesti ilman erillisiä neuvotteluja paikallisten viranomaisten tai elinkeinoelämän kanssa. Tämä on seurausta globaalista kehityksestä, jossa nykyaikaiset kaupunkiasumisen ja kaupungeissa yrittämisen ilmenemismuotoja, joka rikkoo niitä valta- ja hallintakäytäntöjä, jotka aiemmin ovat olleet normeja kaupungeissa.⁴¹

Tulevaisuudessa avoimuus, luottamus ja luottamuksen tarkistaminen verkkopohjaisten sovellusten ja erilaisten keskusteluryhmien kautta, tulevat lisääntymään entisestään. Kaupunki säilyy toki vallan ja politiikan konstruktiona, mutta siellä eletävä elämä ja uutta luovat ihmiset muovaavat kaupunkia ja tapaamme elää yhä kiihtyvällä nopeudella.

LÄHTEET

Department of Economic and Social Affairs, 2014.
World Urbanization Prospects: The 2014 Revision: Highlights.
New York, United Nations.

Kalanti, Timo 2005.
Maanteillä lentämisen unelma – vapaus, voima ja depressio.
julkaisussa *Yhdyskuntasuunnittelu*, 2005:3, 24–45
Helsinki: Yhdyskuntasuunnittelun seura.

Lahti, Juhana 2016.
Johdanto : Kamalan ihanaa vai ihan kamalaa.
teoksessa: Juhana Lahti; Eija Rauske
Värikkäämpi, Iloisempi, Hienostuneempi: Näkökulmia 1960-luvun Arkkitehtuuriin.
Helsinki: Suomen Arkkitehtuurimuseo.

Mayes, Stephen 2016.
Luento: *The Secret Life of the Digital Image.*
25.11.2016, Hämeentie 135 C, 9. kerros, Helsinki

Mokka, Roope 2017.
Haastattelu: *Jakamistalous. Mitä se on?.*
Yle Radio Suomi: Ajantasa, 4.8.2017
<https://areena.yle.fi/1-4172599>, kohdasta 25:30 eteenpäin

Rapaille, Clotaire 2007.
The Culture Code: An Ingenious Way to Understand Why People Around the World Buy and Live As They Do.
New York: Crown Business.

Suomen Tilastollinen Vuosikirja 1970.
Helsinki: Tilastokeskus.

Baldauf, Anette; Weingartner, Katharina 2009.
Elokuva: *The Gruen Effect*.

Weber, Max 1992.
Kaupunki.
Suomentanut ja toimittanut Tapani Hietaniemi.
Tampere: Vastapaino.

4. Tallenne

Kuvani ovat syntyneet kuvaamalla intuitiivisesti sitä, mitä olen maisemassa kulkiessani nähnyt ja kokenut mielenkiintoiseksi kuvata. Lähtökohta kuvien toteuttamiselle oli avoin, enkä aluksi määritellyt työskentelylleni muuta päämäärää, kuin tallentaa ympärilläni tapahtuvaa muutosta valokuvin. Työskentelyäni eivät rajoittaneet ennakoon asetetut visuaaliset säännöt tai suunnitelmat siitä, millaisen teoksen haluaisin kuvistani luoda.

Kuvilleni on olennaista kaksi käsitettä: maisema ja tallenne. Maisema on valokuvataiteessa toistuvasti käsitelty aihe. Professori Liz Wellsin ajatuksen keskiössä on se, että maisema on syntynyt ihmisen toimien vaikutuksesta:

”Maisema on kulttuurinen tuotos. Maisemakäsitteen voi ajoittaa 1600-luvun hollantilaiseen maalaustaiteeseen. Myöhemmin siitä tuli keskeistä englantilaisessa maalaustaiteessa 1800-luvulla, sekä metodi taiteilijoille ja topografisille teknisille piirtäjille, jotka tutkivat uusia maantieteellisiä alueita. ...Maisema voidaan määritellä näkymiksi, joissa yhdistyy luonto ja ihmisen siihen tekemät muokkaukset. Laajasti tulkittuna maisema sisältää merta, peltoja, jokia, puutarhoja, rakennuksia, kanaaleja.”⁴²

Maataidetta suomalaisessa nykytaiteessa tutkinut Hanna Johansson jakaa maiseman ympäristössä koettuun ja siitä tehtyyn representaatioon seuraavasti:

”Sana maisema, niin suomen kuin esimerkiksi englannin ja ranskan kielissä, viittaa paitsi kuvalliseen genreen myös nähtyyn ympäristöön. Näin maisema koostuu ainakin näistä kahdesta ulottuvuudesta: tietyn näkymän representaatiosta ja tuon näkymän todellisesta havaitsemisesta. Maisemataiteen historiassa nämä näkökulmat ovat usein sulautuneet toisiinsa joko niin, että maisemamaalaus ikään kuin johdattaa katsojan mielen näyttelytilasta ulos maisemaan tai siten, että tietyn maiseman katsominen ja havaitseminen ymmärretään jo sellaisenaan representaatioksi.”⁴³

Visuaalisen maisemaseurannan metodin kehittäjä Tapio Heikkilä tuo maiseman yhteyteen tärkeän käsitteen – näkymän. Heikkilä siteeraa Bruce Hullia ja Grant Revellia. Heidän mukaansa näkymä ”on se maiseman osa, joka näyttäytyy tarkastelupisteestä yhteen suuntaan katsottaessa.”⁴⁴

Koen kyltymätöntä kaukokaipuuta ja suurinta vetoa valokuviin juuri maisemakuvia katsoessani. Löydän yliopiston kirjastossa käydessäni nuoruuteni valokuvausainnoittajan Ansel Adamsin kuvateoksen *400 photographs*⁴⁵ luokse. Adams on valokuvaaja, jonka kuvien teknistä taituruutta ihailin aloittaessani valokuvaamista ja tutustuessani yleisesti tunnettuihin maisemavalokuvaajiin. Adamsin sävykkäästi painetun ja yksityiskohtaisen tarkasti toteutetun kirjan kuvat imevät minua kuin supermagneetin voimalla. Uppoudun lehteilemään teosta ja mielikuvissani matkustan Amerikan länsirannikon aarniometsiin.

Valokuvan kapasiteettiin liittyy olennaisesti tämä mahdollisuus tallentaa ja toistaa yksityiskohtaisen tarkasti kameran edessä avautunut maisema. Kokeakseni nuo ylevät maisemat, minun ei tarvitse matkustaa kaukaiseen maahan, vaan minulle riittää, että avaan käsissäni kirjan, jonka kuvien kautta matkustamiseni tapahtuu.

Kesällä 2016 kokeilin ensimmäisen kerran koota kuva-aineis-

43 House 2007, 77; Mitchell 1994; ref. Johansson 2005, 32

44 Hull & Revell 1989; ref. Heikkilä 2007, 49

45 Adams 2007

toani kirjan muotoon. Ajatus teoksesta, jossa kuvat ovat esillä toisensa ympäröimänä, alkoi viehättää ja lähdin työstämään teosta tässä muodossa eteenpäin. Ensimmäisessä versiossa yritin yhdistää kuvieni yhteyteen arkistomateriaalia, joka oli kuvattu Sompasaassa sen toimiessa kesäsiirtolana 1950-luvulla. Eläväisten ja toiminnan-täyteisten arkistokuvien ja omien karuja betonipintoja sekä työmaa-näkymiä esittävien kuvien yhdistelmä ei kuitenkaan tuntunut luonte-valta. Arkistokuvat toivat kuvamateriaaliin eloisuutta, mutta ne eivät luoneet haluamani kaltaista viestiä.

Halusin keskittyä kuvaamaan työmaan luomaa tunnelmaa. Kuvausten edetessä materiaalia alkoi olla riittävästi. Uskalsin luottaa sen kantavan kokonaiseksi kirjaksi. Mieleepäni asettui viitteellinen ohje: kuvaa maisema sellaisena kuin sen koet ja luo kokonaisteos koke-muksestasi kuljeskelusta kaupungin rakennusmaiden ympäristössä.

Keväällä 2017 aloin ryhmitellä kuvia 16 sivua kerrallaan. Kokeilin muutamaa erilaista kokoa ja mietin erilaisia paperivaihtoehtoja. Päädyin lopulta pieneen pokkarimaiseen kokoon 19,9 x 13,8 cm ja rouheaan päällystämättömään paperiin. Muutamat lukemani teokset, kuten Maurice Merleau-Pontyn *Silmä ja mieli*⁴⁶ sekä Walter Benjaminin *Messiaanisen sirpaleita*⁴⁷ ja *Silmä väkijoukossa*⁴⁸, olivat lähel-läni ja olin mieltynyt näiden kirjojen tuntuun. Niiden koko ja paperi tuntuivat miellyttäviltä käsissäni. Halusin omasta teoksestani saman-kaltaisen. Löysin myöhemmin tiedon, että myös Ed Ruschan teokset *Twenty-six Gasoline Stations, Some Los Angeles Apartments* ja *Thirty-four Parking Lots*⁴⁹ ovat kooltaan hyvin lähellä: 17,9 x 14 cm.

Kirjassa kuvilla oli riittävästi tukea toisistaan ja sain kiinni tunteesta, joka muodostuu selaamisesta. Kuvat eivät ole missään vaiheessa toisilleen avoimina, vaan seuraavat sivuja selatessa toisiaan. Näin ne vertautuvat aina edeltäviin kuviin ja ovat suhteessa seuraavalla aukeamalla odottaviin. Sain mielestäni aikaan esityksen, jonka lukusuunnalla ei ole merkitystä.

Aloin etsiä kirjalle sopivaa painotekniikkaa. Vaihtoehtoja tuntui olevan vain kaksi. Digipaino on suositeltavaa, kun kopiomäärä pysyt-telee muutamassa sadassa. Offsetpaino sopii käytettäväksi, kun painos nousee yli viidensadan. Rotaatio- tai flexopaino ei tullut kyseeseen,

46 Merleau-Ponty 1993

47 Benjamin 1989

48 Benjamin 1986

49 Ruscha & Scrabis 2006, 167 – 168

koska niitä käytetään erityisen suurien kopiomäärien painamiseen, esimerkiksi sanomalehtiä tai päivittäistavaroiden pakkausmateriaaleja painettaessa.⁵⁰

Halusin löytää painomenetelmän, joka tukisi tavoittelevaani ilmaisua. Digipainokoneet käyttävät edelleen lasertulostustekniikkaa. Painettava kuva ja teksti siirretään paperille sähkövarauksen avulla. Käytettävä väripulveri jää aina paperin pintaan, jolloin kuva näyttää hiukan kiiltävältä ja paperin oma struktuuri peittyy värin alle. Offset-painokoneessa painomuste siirretään erilaisten rullien ja telojen kautta paperille. Muste imeytyy syväälle paperin sisään.

Ihmettelin, eikö olisi olemassa tekniikkaa, joka toimisi näiden laitteiden välimaastossa ja olisi kustannuksiltaan offset-painamista huokeampaa. Olin joskus kuullut risotulostuksesta, mutta en ollut nähnyt yhtään koneella tehtyä kirjaa, enkä tiennyt missä painopalvelua olisi ollut helposti saatavilla. Ostin oman painokoneen.

Risograph-duplikaattorin jälki sopi täydellisesti kuvilleni. Olin kuvannut huolellisesti ja tarkasti, jopa sellaisella terävyydellä, että kuvani alkoivat ikään kuin työntää pois luotaan katsellessani niitä näyttöruudulta. Halusin kuviin enemmän säröä ja rosoisuutta, jota risotulostus toi niihin sopivasti.

Risograph-duplikaattorin tekniikka on offset-painokoneen ja serigrafian välimaastosta. Koneen sisäänrakennettu lämpökirjoitin polttaa ohkaiseen muovipinnoitettuun paperiin masterkuvan, joka siirtyy värirummun ympärille. Kun kone nappaa painopaperin sisäänsä, se pyöräyttää samalla värirumpua ja ampuu musteen masterin eli seulapaperin läpi. Painerullan ja masterkuvan välissä kulkeva paperi imaisee musteen ja paperi siirtyy keräysalustalle.

Duplikaattorin painojälkeen vaikuttaa erityisesti koneen oma erillisenä tietokoneena toimiva rasterikuvaprosessori (Raster Image Processor) eli RIP. Pieni tiiliskiven kokoinen laskentayksikkö muodostaa kuvalle rasterin, eräänlaisen tiheän pisteiden verkon, jonka perusteella lämpökirjoitin leikkaa seulapaperin. Vaikka koneen rasteri on harva, vain noin 80 linjaa tuumalla,⁵¹ niin sen muodostama kuva on kaunis ja orgaaninen. Painotekniikan valinta toi mukanaan ennalta arvaamattomia sattumuksia. Osalla sivuista on nähtävillä valkoisia juovia. Juovat aiheutuvat master-paperin epätäydellisestä kiertymisestä värirummun ympärille. Rypistymisen jäljet, jotka

50 Painomenetelmät 2017

51 Yksityiskohtaisen tarkasti tulostettavia valokuvataidekirjoja tehdään yleensä painokoneilla, joiden tulostuspelleillä on 150 linjaa tuumalla tai enemmän.

muistuttavat puiden juuria tai ukkosmyrskyn synnyttämää maasalamaa, tuovat kuviin lisäkerroksen. Monissa kohtaa näyttää siltä, kuin kuvien pinta repeäisi rikki.

Kuljin mielessäni kohti Benjaminin ajatuksia teoksen monistamisesta teknisen uusinnettavuuden aikakaudella. Omalla painokoneellani voin toteuttaa helposti ja nopeasti ison määrän kopioita. Kone on toimistokopiokoneen kokoinen. Se seisoo omalla jalustallaan ja tulostaa nopeimmillaan 120 sivua minuutissa. Painotyön toteuttaminen itse tuo konkreettisesti uusinnettavuuden ulottuvilleni. Toisaalta teokseni ottaa muotonsa vasta duplikaattorin kuvaproessorin laskeman rasterin kautta, joten Benjaminin havainto teoksen auran sumentumisesta uusintamisen prosessissa⁵² pyörähtää pääläelle. Teostani ei ole olemassa ennen sen kopioimista.

Kirjan kokoamisen jälkeen ajauhin umpikujaan etsiessäni kuvilteni yhtymäkohtia valokuvataiteen kentältä. Yritin lähestyä valokuvaa dokumenttina erottaen sen dokumentarismista. *New Topographics*-näyttelyn taiteilijat olivat olleet mielessäni, mutten päässyt tutkimuksessa pintaa syvemmälle. Esiin astui tallenteen käsite.⁵³ Sukelsin syvemmälle *New Topographics*-näyttelyn taustalla olleisiin teemoihin. Olin yksinkertaisesti ollut liian lähellä.

Vuonna 1975 George Eastman Housessa, New Yorkissa järjestettiin William Jenkinsin kuratoima näyttely *New Topographics: Photographs of a Man-altered Landscape*. Näyttelyssä esiteltiin yhdeksän valokuvaajaa: Robert Adams, Lewis Baltz, Bernd ja Hilla Becher, Joe Deal, Frank Gohlke, Nicholas Nixon, John Schott, Stephen Shore sekä Henry Wessel, Jr. ⁵⁴

Kaikki näyttelyssä esitetyt kuvat ovat mustavalkoisia maisemakuvia Amerikan Yhdysvaltain länsiosissa sijaitsevista paikoista. Kuvat ovat hyvin toteavia, niissä ei ole nähtävissä ihmisiä, eikä mitään erityistä tapahtumaa. Kuvien luonne on enemmänkin antropologinen kuin osoitteleva tai provosoiva. Ne esittävät lakonisesti, mitä kameran edessä on kuvanottohetkellä ollut. Samaistun eniten Adamsin, Baltzin ja Gohlken töihin. Heidän työt ovat visuaalisesti lähimpänä omaa työskentelyäni.

Kuvieni sukulaisina voi myös pitää 1960- ja 1970-luvuilla aktiivisen toimintansa aloittaneita käsite-, maa- ja performanssitaiteilijoita. He

52 Benjamin 1989, 139 – 173

53 Kella, maisteriseminaari 3.10.2017

54 Salvesen 2010

ottivat valokuvan käyttöönsä soveltaen sen dokumentaarisia ulottuvuuksia. Performanssejaan tallentaneet taiteilijat hylkäsivät sellaiset piktorialistiset tavoitteet, joilla valokuvaa oli aiemmin tuotu kuvataiteen kentälle. Maalaustaiteesta lainatulla harmonisella kompositiolla, kohteiden polveilevalla rytmittelyllä tai teknisesti onnistuneella valotuksella ei ollut näille tekijöille merkitystä. Dokumentoivan valokuvan väkevä todistusvoima riitti välittämään teoksen idean.⁵⁵

Yksi tunnetuimmista valokuvaa ideoidensa kuvataiteellisen sisällön välittäjänä käyttäneistä tekijöistä on myös New Topographics -näyttelyn kuraattoriin William Jenkins:iin läheisesti vaikuttanut Ed Ruscha. Ruschan teokset *Twentysix Gasoline Stations*, *Every Building on the Sunset Strip* sekä *Thirtyfour Parking Lots* ovat yksinkertaisuudessaan nerokkaita esityksiä. Ruschan tapa käyttää valokuvaa on hyvin suora ja dokumentoiva. Teokset, jotka kuvaavat nimiensä mukaisesti ainoastaan sen, mitä niiden nimissä on ilmoitettu, on toteutettu kirjan muotoon. Ruschan teosten keskiössä ovat jo olemassa olevat rakennukset. Kuvakirjat voi nähdä eräänlaisina kokoelmina suuri-kokoisista readymadeista. Erityisen avaavaa Ruschan työskentelyä tulkitessa on se, että hän oli suunnitellut teoksen *Twentysix Gasoline Stations* kannen, ennen kuin oli ottanut sitä varten yhtään valokuvaa.⁵⁶ Ruschan kiinnostus valokuvaan liittyy enemmänkin kokonaisvaltaisiin teoksiin, jotka on tehty selattavaksi käsin kuin valokuviin, joita katsottaisiin kehyksissä.

Myös ottamani kuvani ovat suoria tallenteita. Olen kuvannut kaupungin laitamilla liikkuessani näkemääni. Kävellessäni työmaiden ympärillä kuvaan harkitusti rajaten ja sommitellen. Käytän digitaalista järjestelmäkameraa, mutta työskentelen kuin kuvaisin palkkikameralla. Asetan jalustan sopivalle korkeudelle. Suuntaan kameran kohti maisemaa ja tähtään. Tarkennan ja tarkistan kameran näyttöruudulta kuvan jokaisen kulman, jotta tarkennus osuu kohdalleen. Joskus lähestyn kuvaamista vapaammin. Otan mukaan pokkarikameran ja kuvaan käsivaralta. Molemmissa tapauksissa valokuvaamiseni voi nähdä flaneeraamisena, kuljeskeluna kaupungilla – tai tässä tapauksessa pikemminkin juuri sen pölyisillä laitamilla – ilman sen tarkempaa määränpäättä tai tavoitetta kuin katsella ympärilläni ja tallentaa näkemääni.

55 Iversen 2010, Wall 2007, Green & Lowry 2003

56 Iversen 2010, 16

LÄHTEET

Adams, Ansel 2007.

Ansel Adams : 400 photographs.

New York : Little, Brown.

Benjamin, Walter 1989.

Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella.

teoksessa: *Pieni valokuvauksen historia*, teoksessa: *Messiaanisen Sirpaleita.*

Suomentaneet

Benjamin, Walter 1986.

Silmä Väkijoukossa: Huomioita Eräistä Motiiveista Baudelairen Tuotannossa.

Helsinki: Odessa.

Green, David; Lowry, Joanna 2003.

From Presence to the Performative: Rethinking Photographic Indexicality.

teoksessa: Green, David

Where is the Photograph?.

Maidstone; Brighton: Photoworks; Photoforum.

Heikkilä, Tapani 2007.

Visuaalinen Maisemaseuranta: Kulttuurimaiseman Muutosten Valokuvadokumentointi : Teksti.

Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu : Musta taide.

Iversen, Margaret 2010.

Auto-maticity: Ruscha and performative photography.

teoksessa: Costello, Diarmuid, ja Iversen, Margaret.

Photography After Conceptual Art.

Chichester ; Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Johansson, Hanna 2009.

Musta peili ja tirkistysaukko – maisemakuvien käänteiset kertomukset.

teoksessa: Dixon, Steven; Kari Soinio.

Maisemasta Paikkaan: From Landscape to Place.

Helsinki: Maahenki.

Painomenetelmät, 2017.

Graafinen: Tietopankki graafikoille. Päivitetty 25.1.2015.

<http://www.graafinen.com/tietopankki/painomenetelmat/>
katsottu 22.9.2017

Ruscha, Ed; Lynn, Scrabis 2006.

Ed Ruscha: Photographer.

New York: Whitney Museum of Modern Art.

Salvesen, Britt 2010.

New Topographics: Robert Adams, Lewis Baltz, Bernd and Hilla Becher, Joe Deal, Frank Gohlke, Nicholas Nixon, John Schott, Stephen Shore, Henry Wessel. 2nd edition.

Göttingen: Steidl.

Wall, Jeff 2007.

"Marks of Indifference" : Aspects of Photography in, or as, Conceptual Art.

teoksessa: Wall, Jeff.

Selected Essays and Interviews

New York: The Museum of Modern Art.

Wells, Liz 2015.

Photography as Art.

teoksessa: Wells, Liz.

Photography: A Critical Introduction. Fifth edition.

London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Lopuksi

Lähdin tässä kirjoituskokoelmassa liikkeelle ilmakuvausta, kuljeskelin läpi avonaisena törröttävien työmaiden, sukelsin maankuoren alle ja käsittelin muutosta. Viimeiseksi kirjoitin työni asemasta suhteessa muihin, jo aiemmin tehtyihin teoksiin.

Kirjoittaminen ja muiden tekijöiden ajatuksiin tutustuminen on tuonut minulle varmuutta siitä, että tekemälläni työllä on merkitystä. Vaikka visuaalinen työ tuntui alussa hyvin hahmottomalta, enkä osannut nähdä, että löytäisin sille valokuvataiteen kentältä viitekehystä, niin prosessin edetessä lukemani ja teoksen ulkoasun kohdalla tekemäni ratkaisut osoittivat, että epäilyni olivat olleet aiheettomia.

Projektin aikana mieleeni nousseita aihioita teossarjoiksi:

- Ihmisen jäljet ympäristössä: muotokuva-sarja moottoriteille puhkaistuista kallioleikkauksista
- Näkymätön infrastruktuuri: kuvasarja kaupungin alla risteilevästä tunneliverkostosta
- Valokuvien tehty tunnelmatutkielma valmistuneiden asuinalueista, joilla olen kuvannut *Anthrosols*-kirjan kuvia. Näkökulma tilojen sisäpuolelta ulospäin ja alueiden asukkaiden ääni kuuluviin.
- *Anthrosols*-sarjan jatkaminen muihin kaupunkeihin ja ulkomaille.

Kuvaluettelo

Kuva 1. *Ilmakuva Sörnäinen - Sompasaari.* © Lehtikuva

Kuva 2. *Boulevard du Temple* : Louis Daguerre 1839.

Kuva 3. *Espoo Underground* © Tommi Grönlund 2016.

Kuva 4. *Helsinki Beat Frequency* © Tommi Grönlund 2016.

Kiitokset

Susanna ja Elvar.

Työni ohjaajat Hanna Weselius ja Tapio Heikkilä.
Professorit Merja Salo ja Marjaana Kella.

Johan F. Karl, Simo Karisalo, Kastehelmi Korpijaakko,
Tiinamaija Lammi, Lasse Lecklin, Anna Niskanen,
Heta Saukkonen, Timo Vaittinen, Teuvo ja Hannu.

Kaikki kuvateosta ja sen työvaiheita kommentoineet.
Juha Nenonen ja valokuvakirjakurssi 2017.

Kenneth Bamberg, Mikko Haiko,
Teemu Lehmusruusu, Karoliina Paatos

Taiteen edistämiskeskus, Arkkitehtuuritoimikunta

SRV, YIT

9.krs

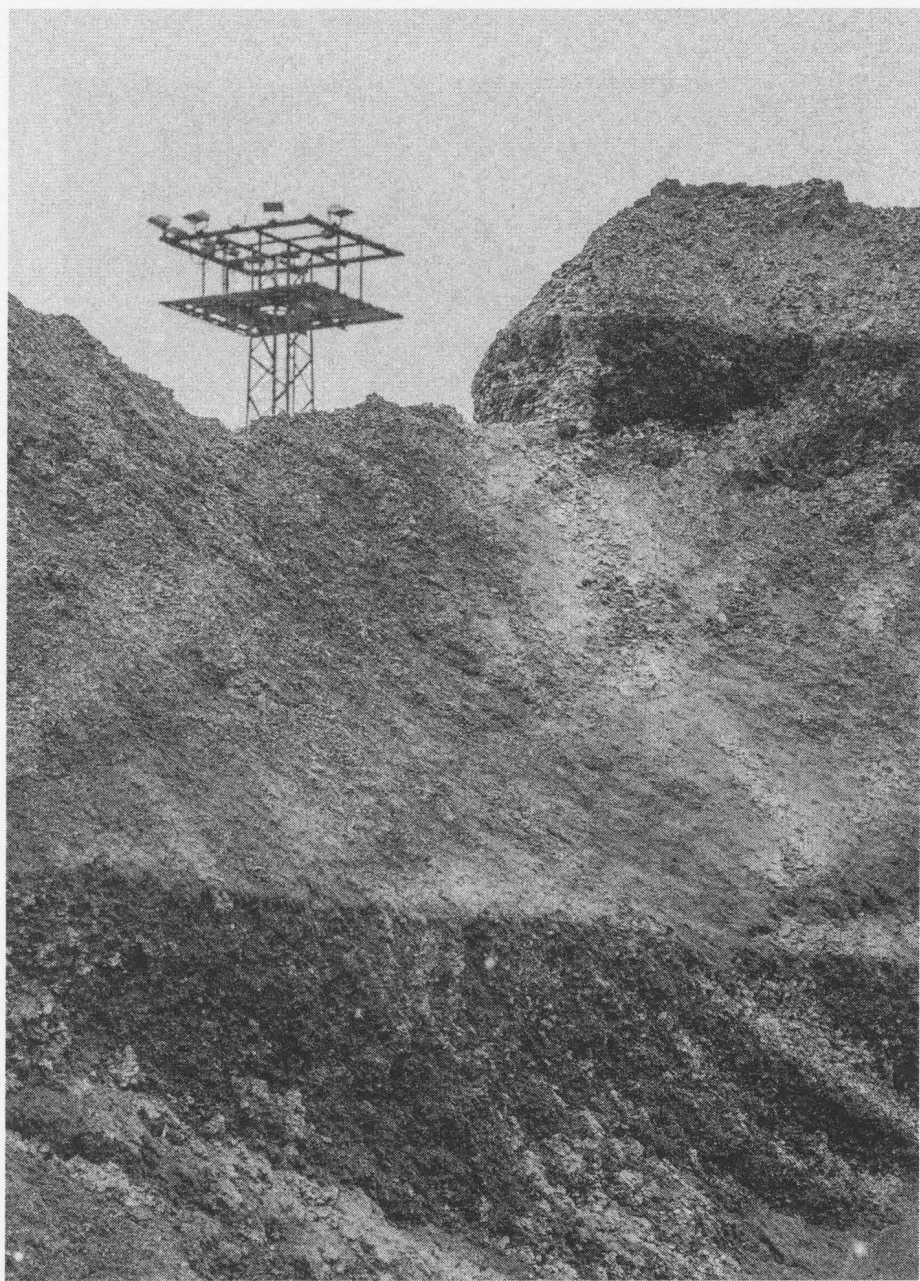

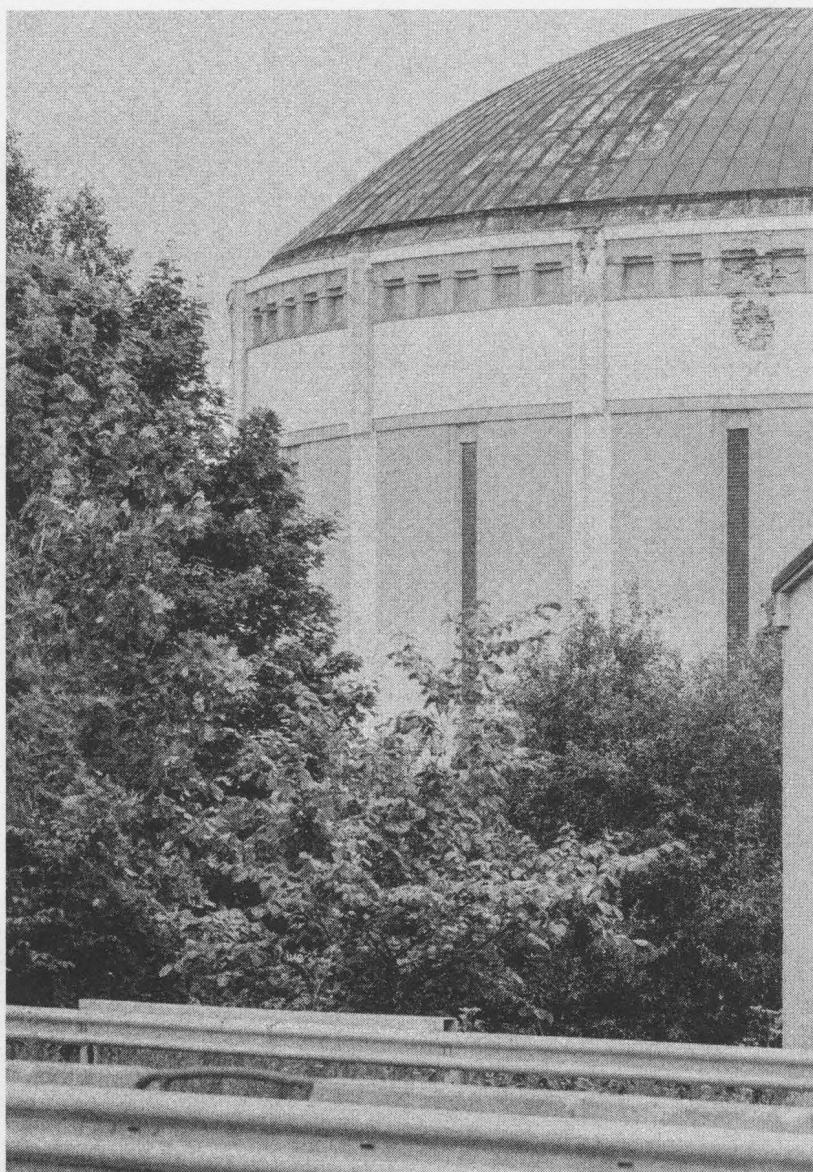
Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu

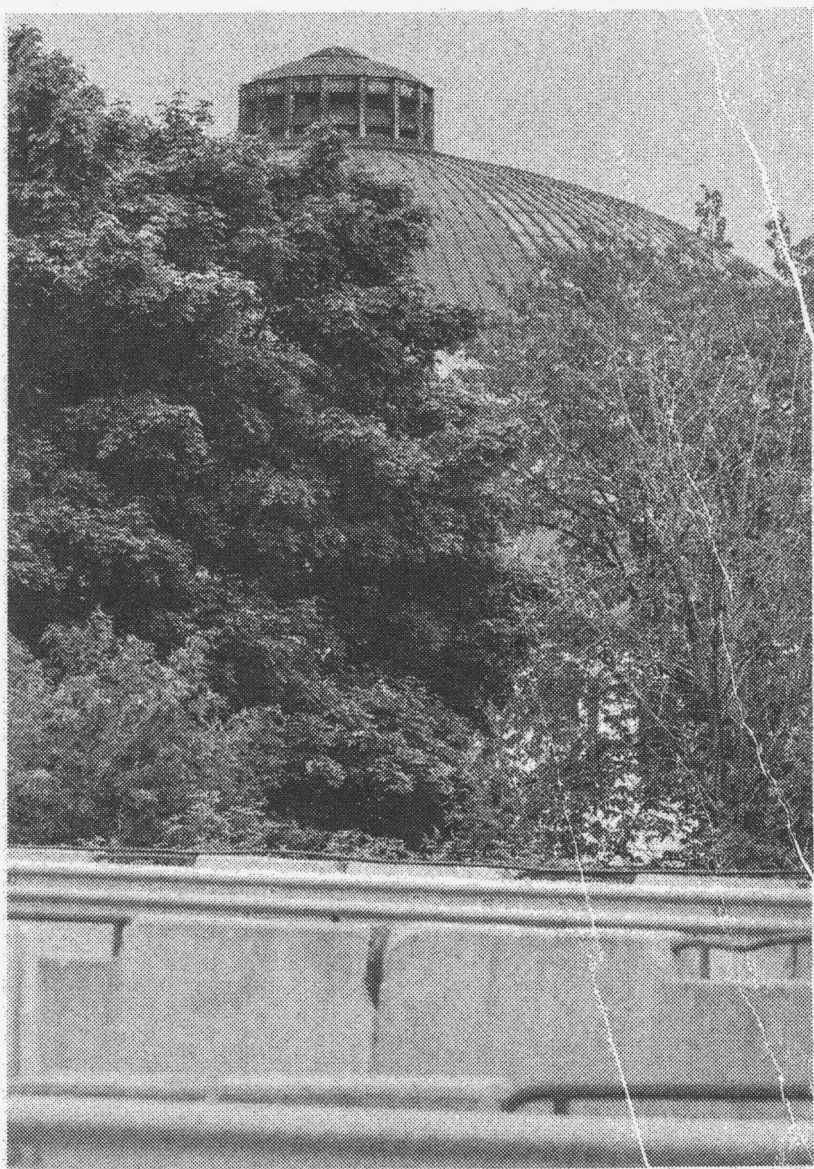

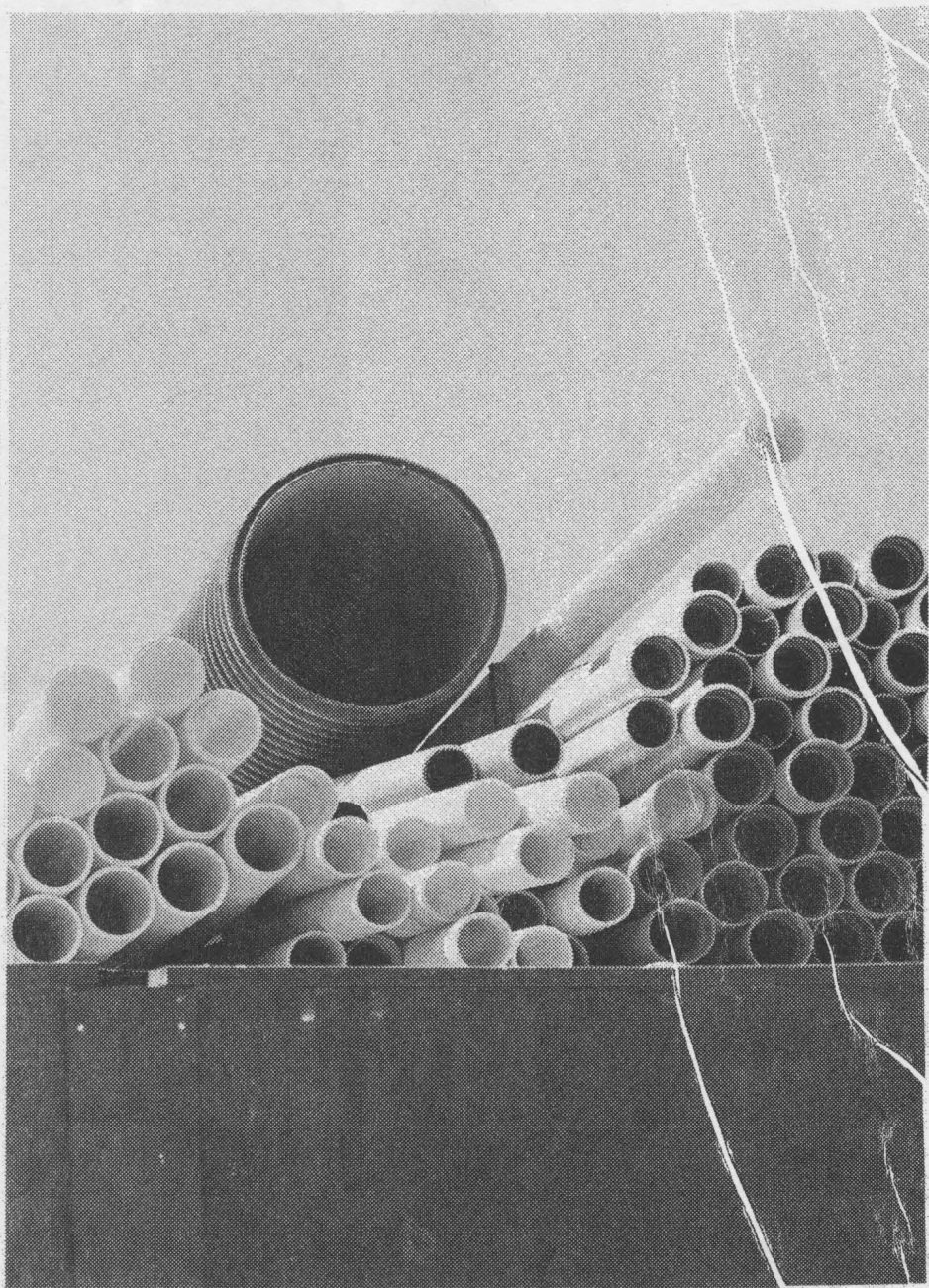
ANTHROSOLS
Aukusti Heinonen

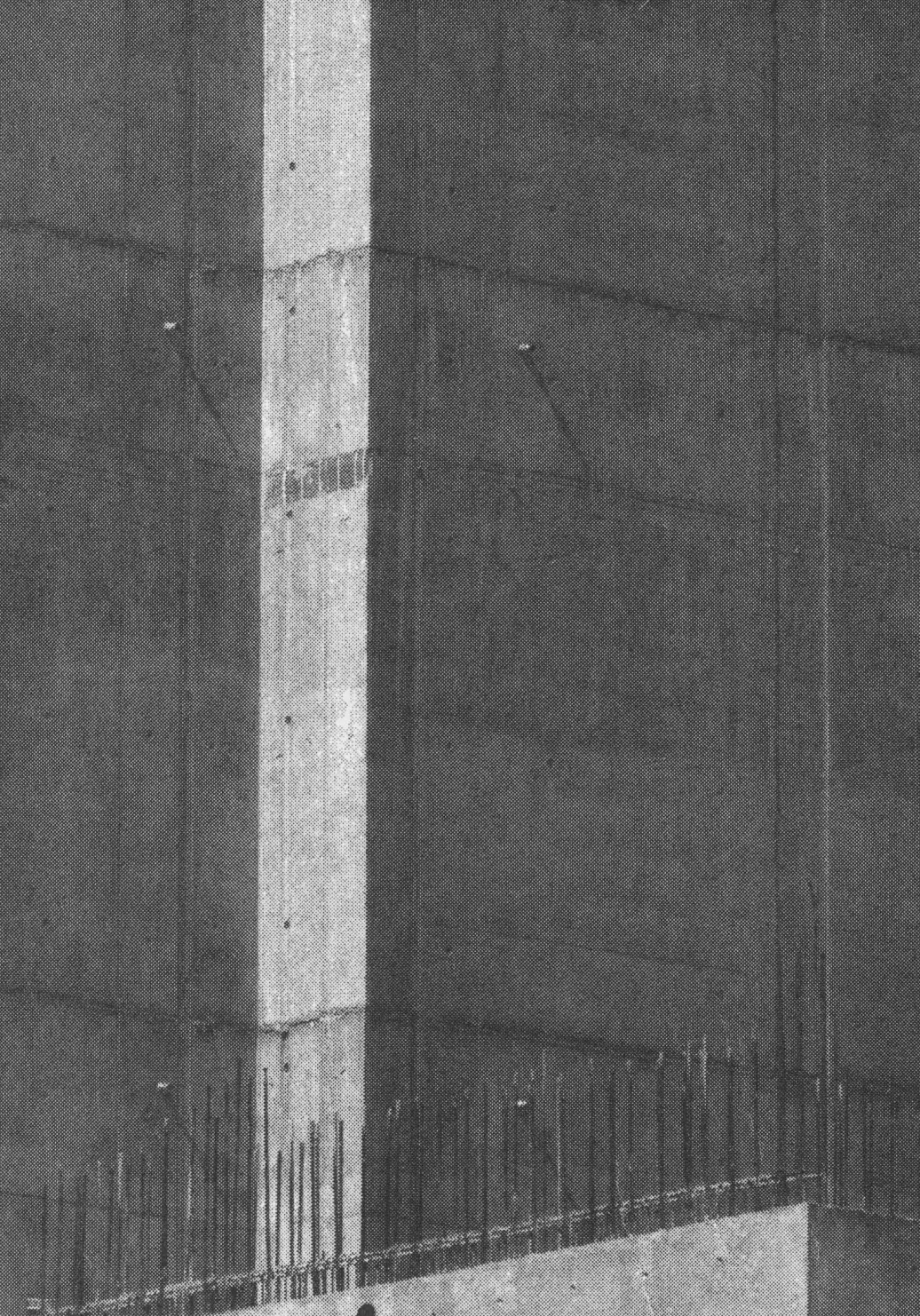

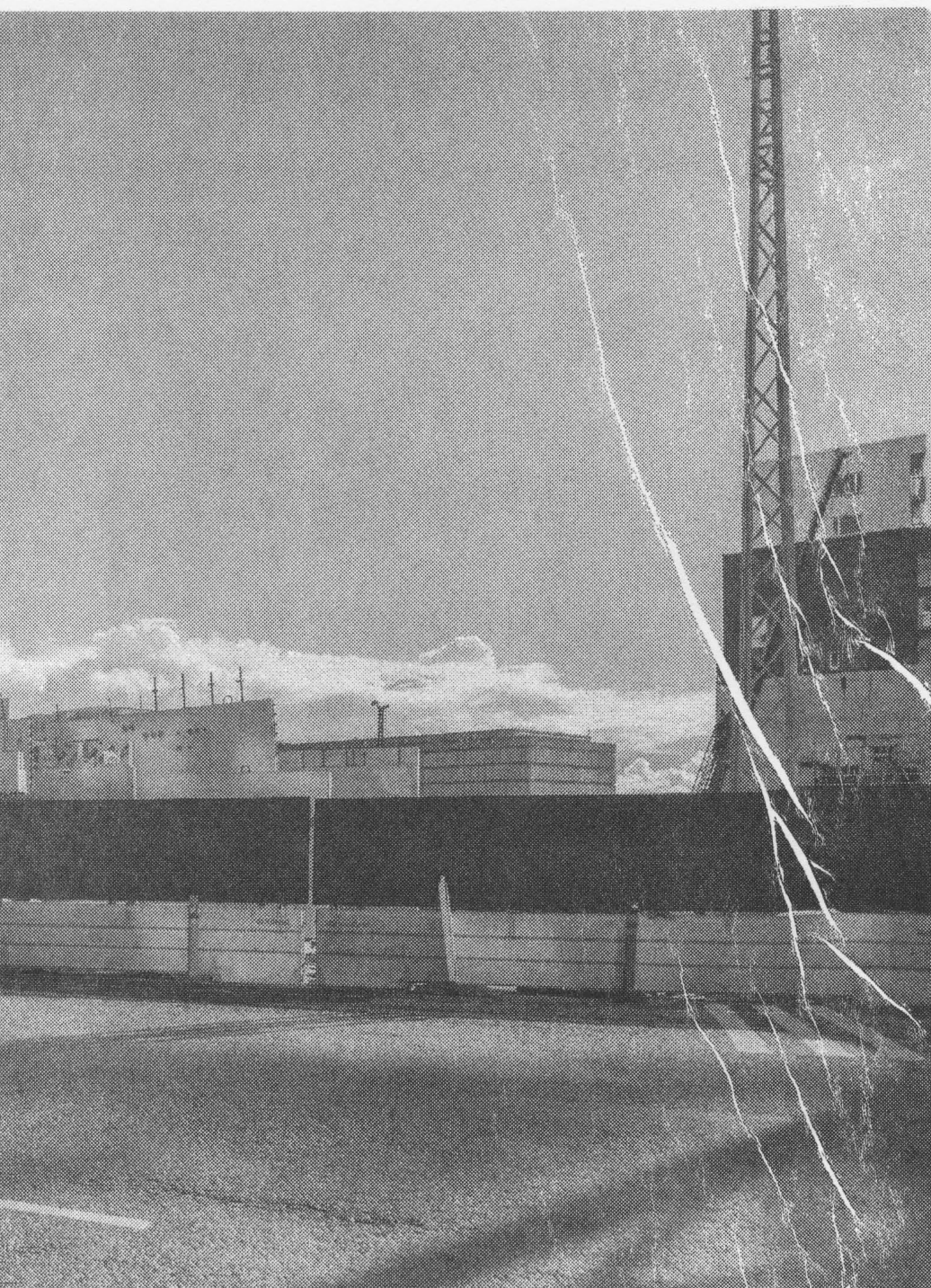

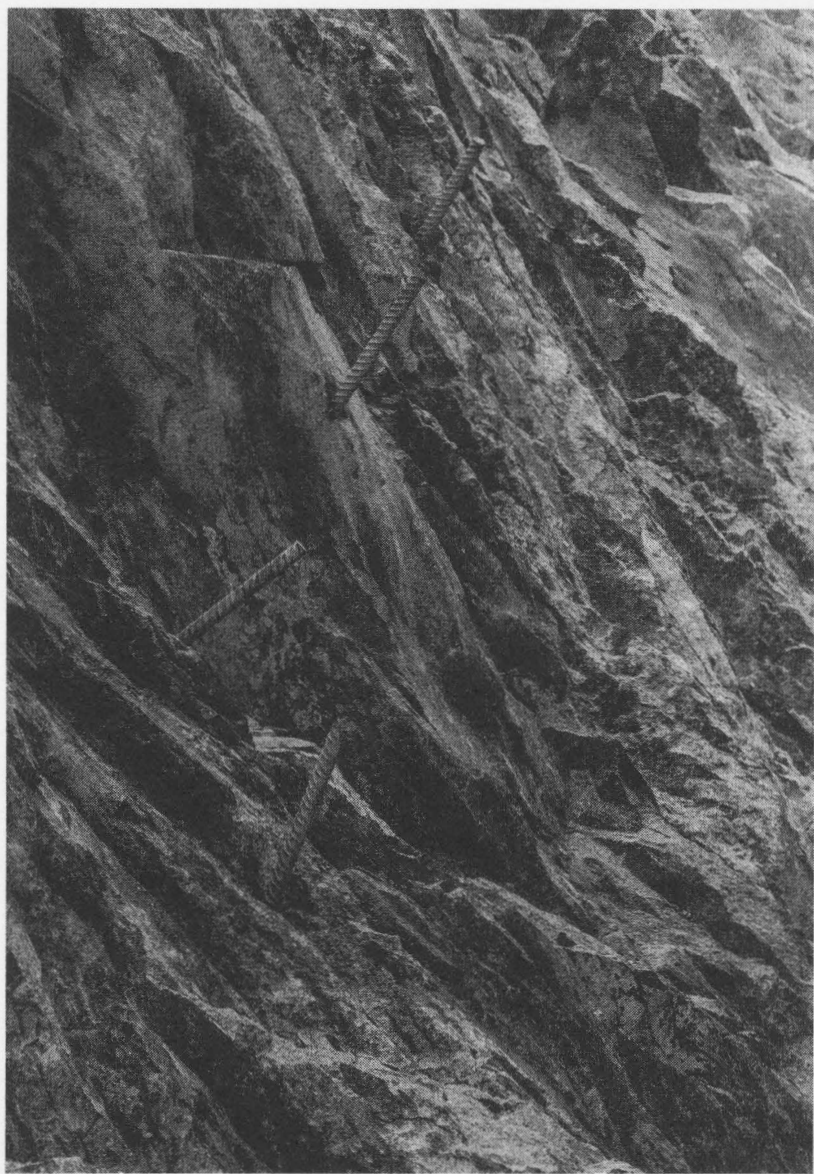

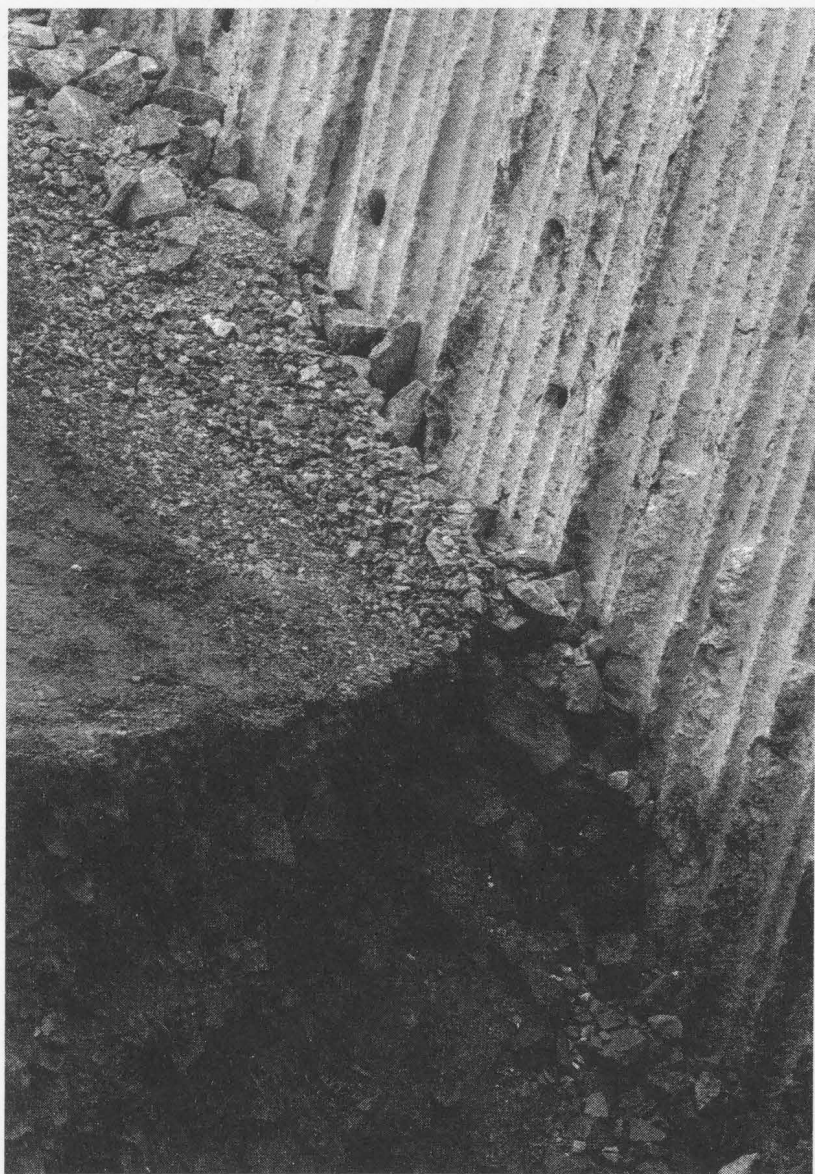

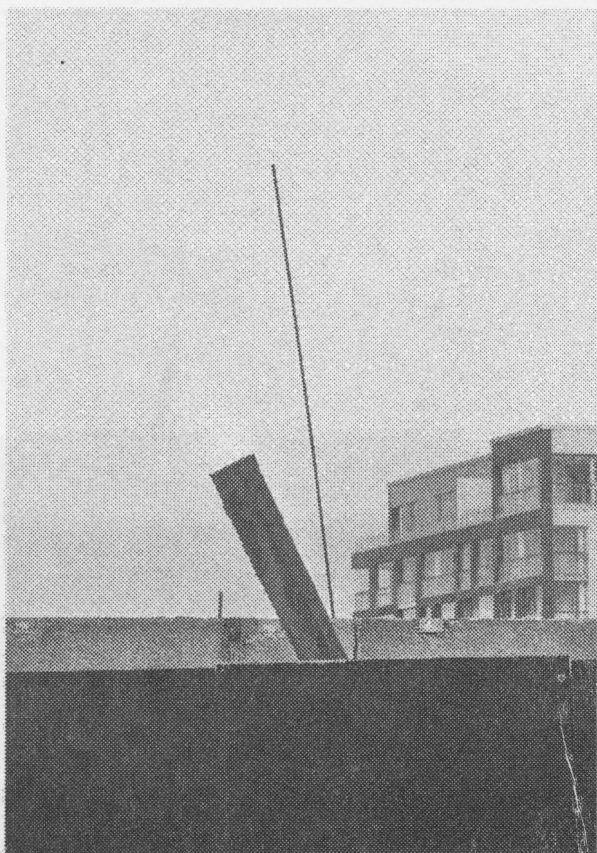

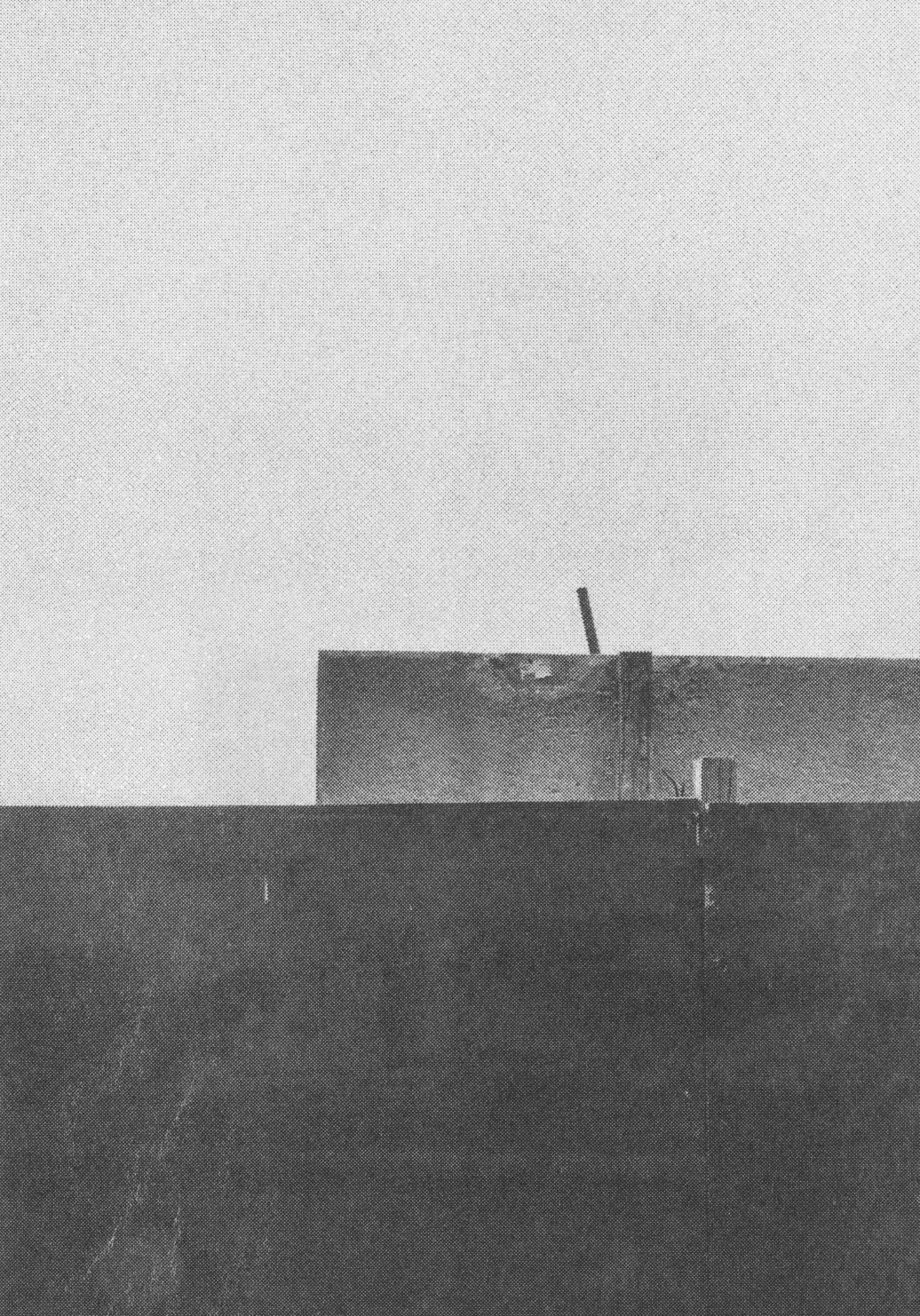

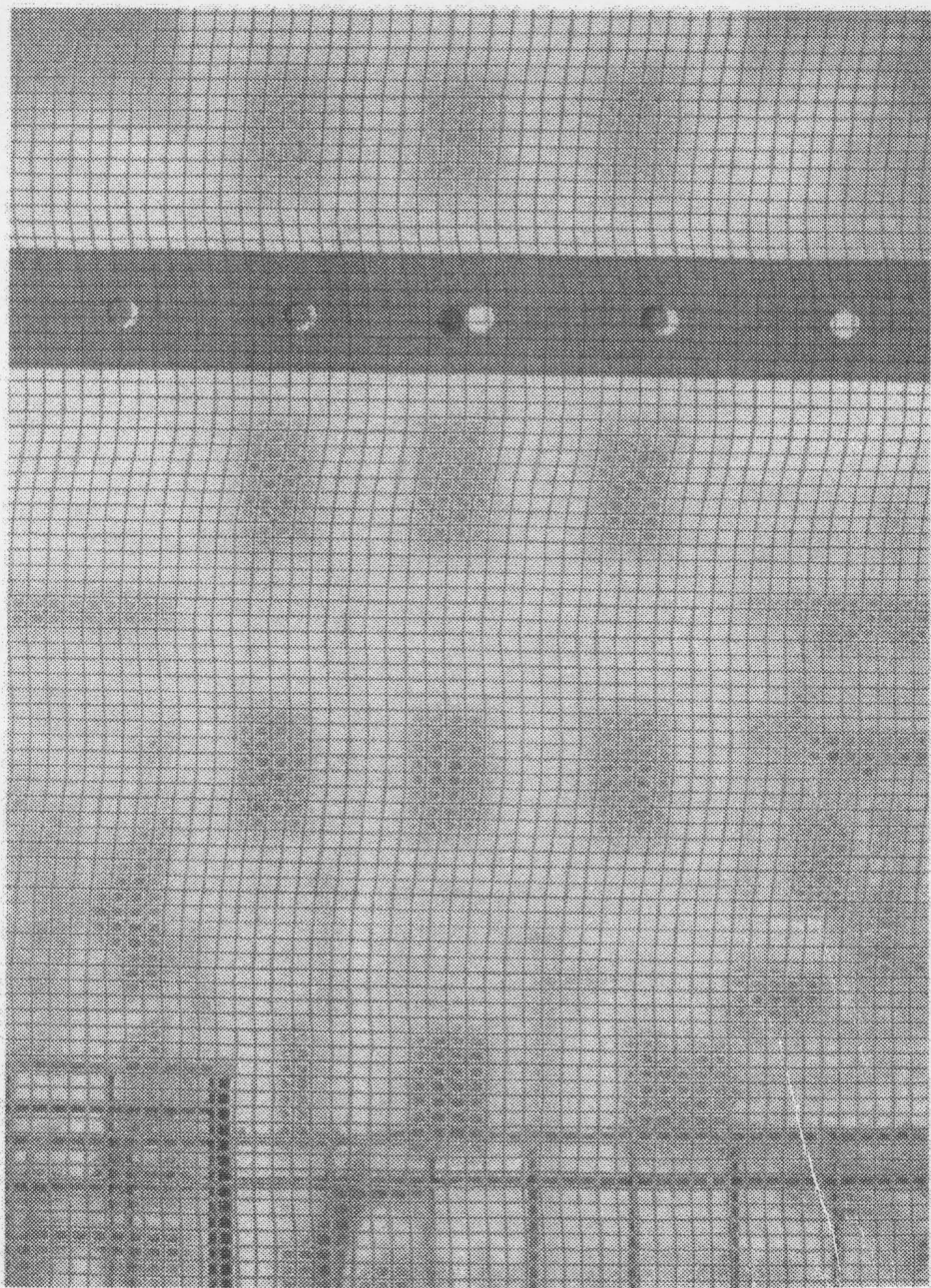

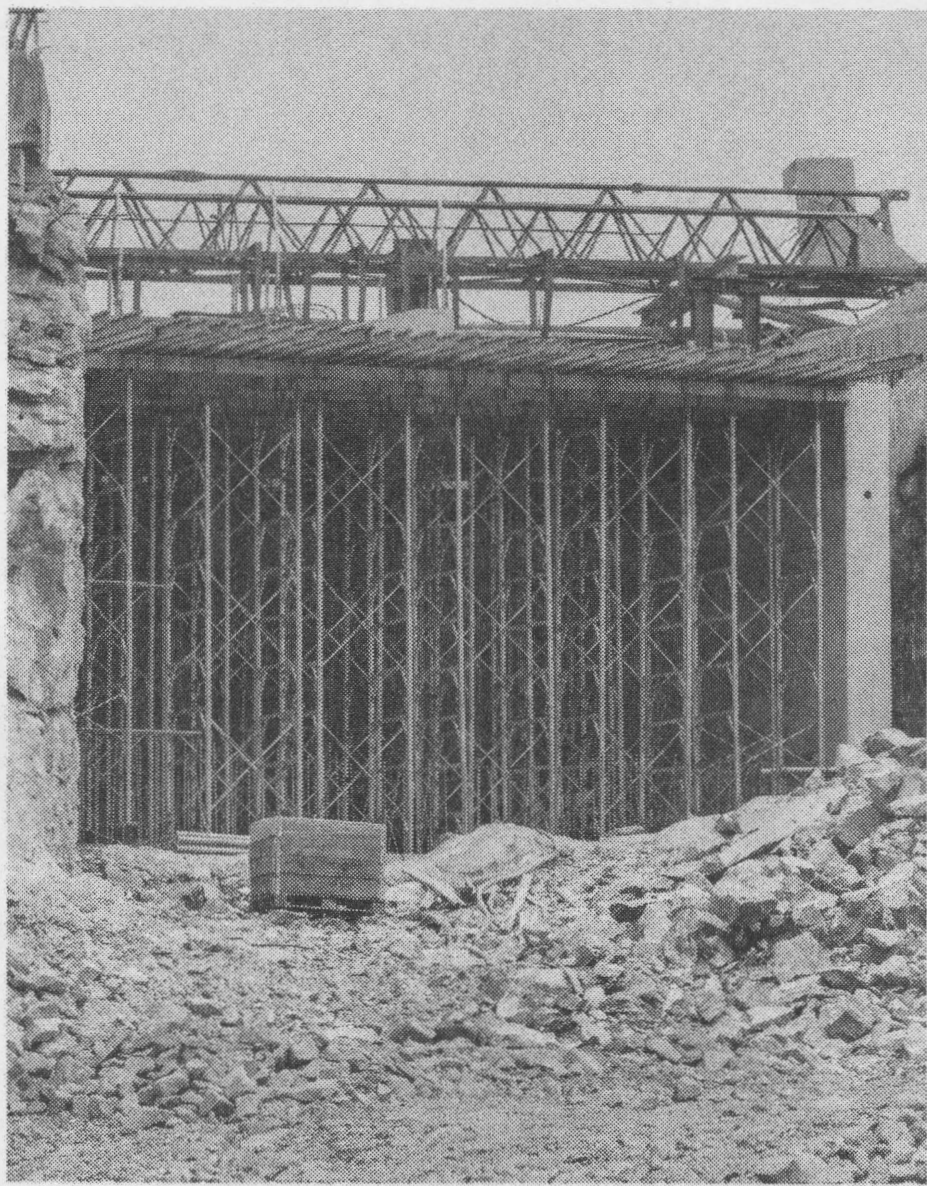

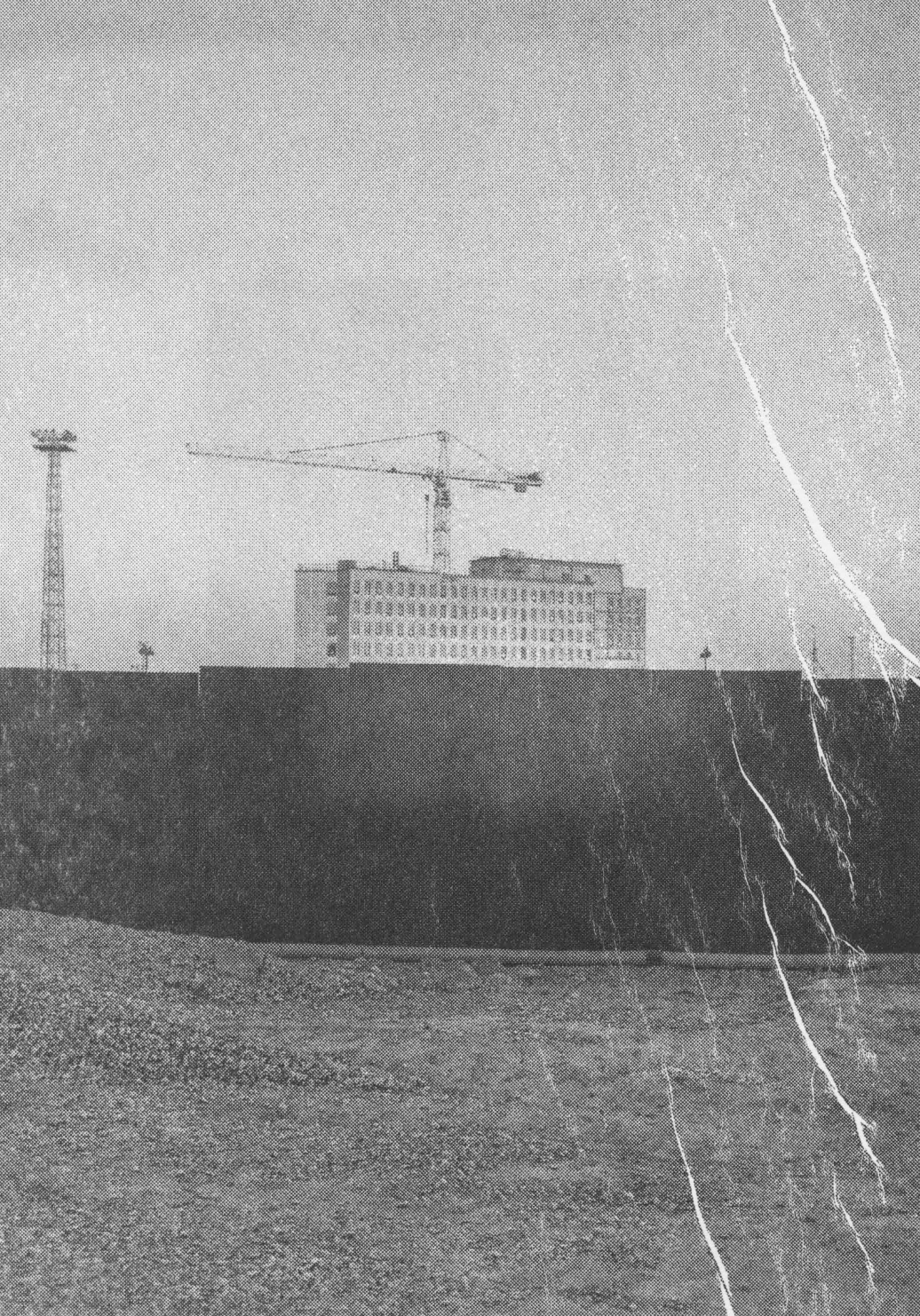

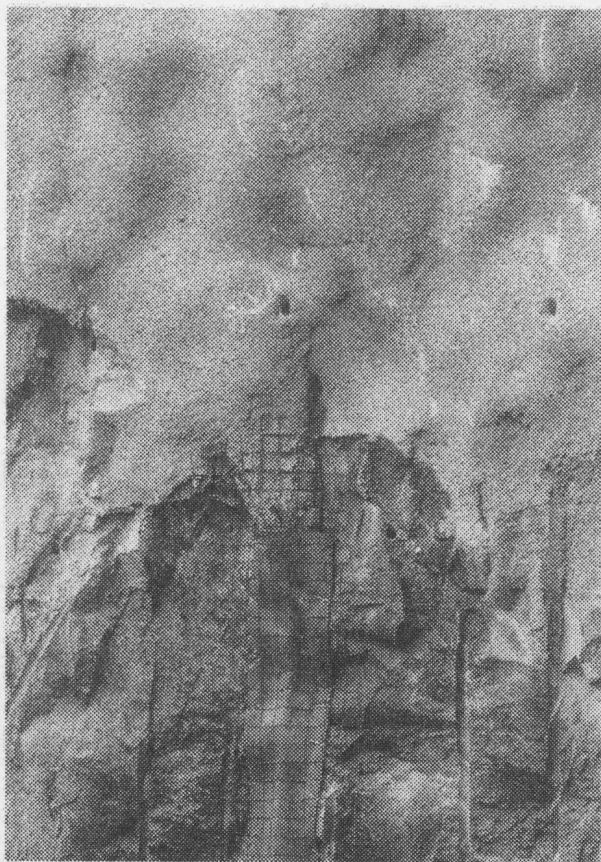

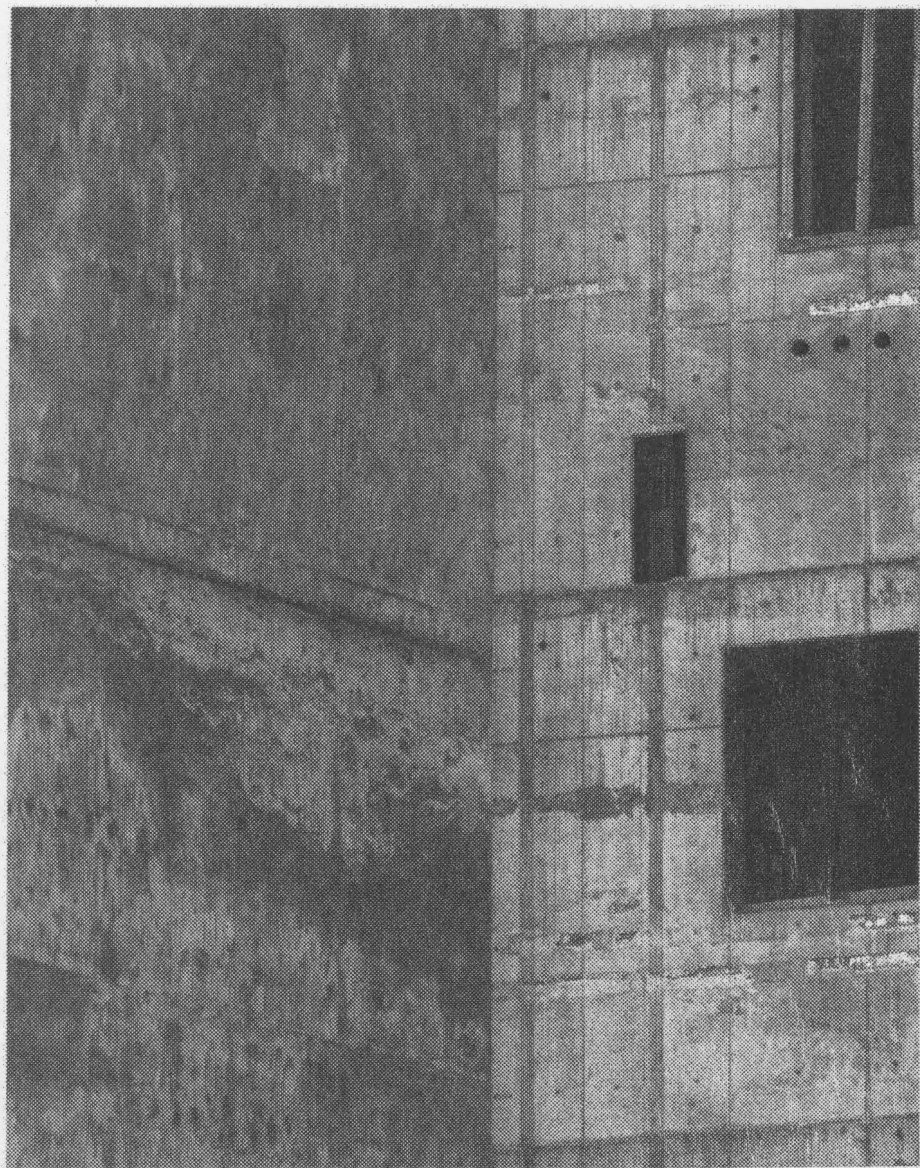

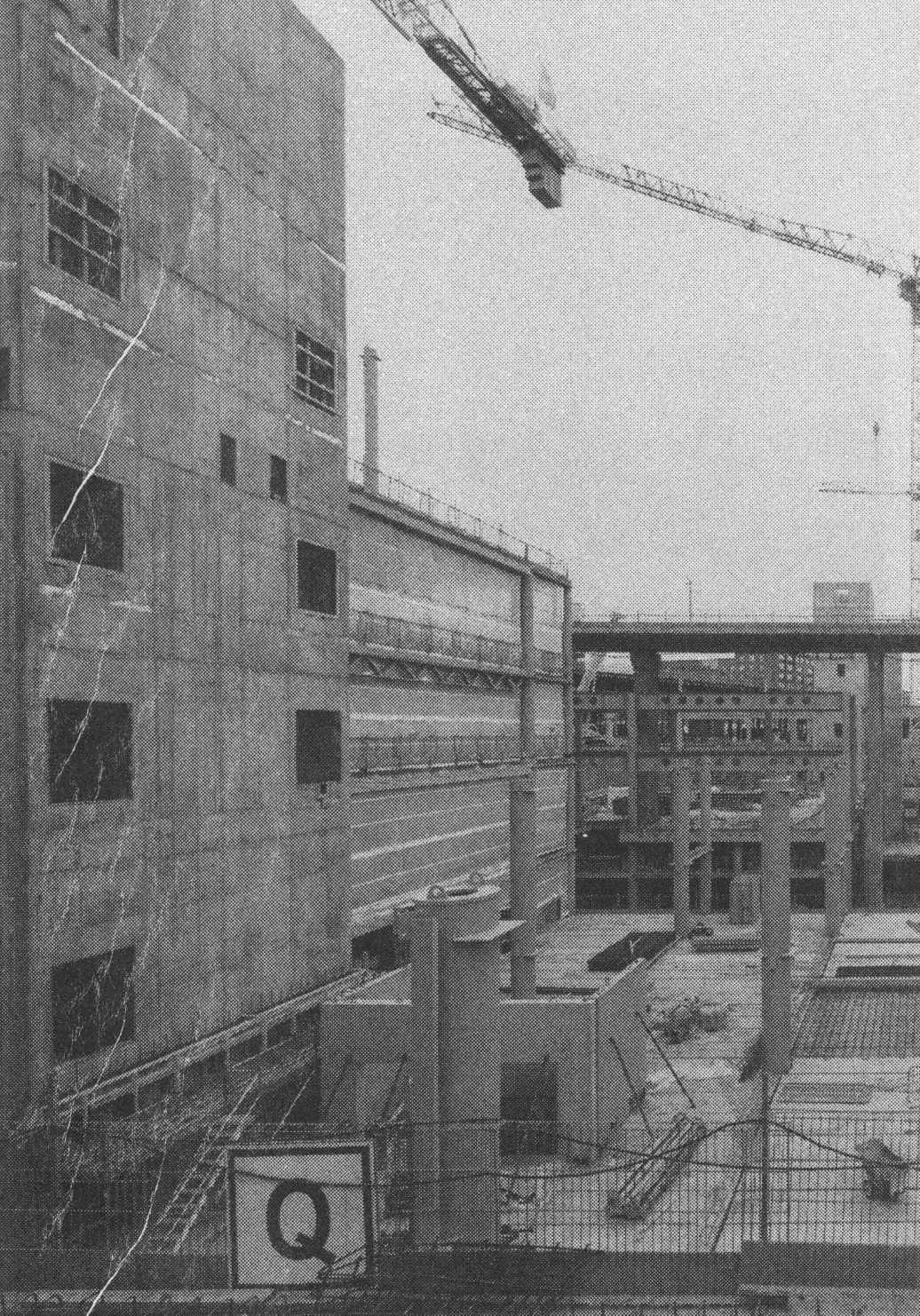

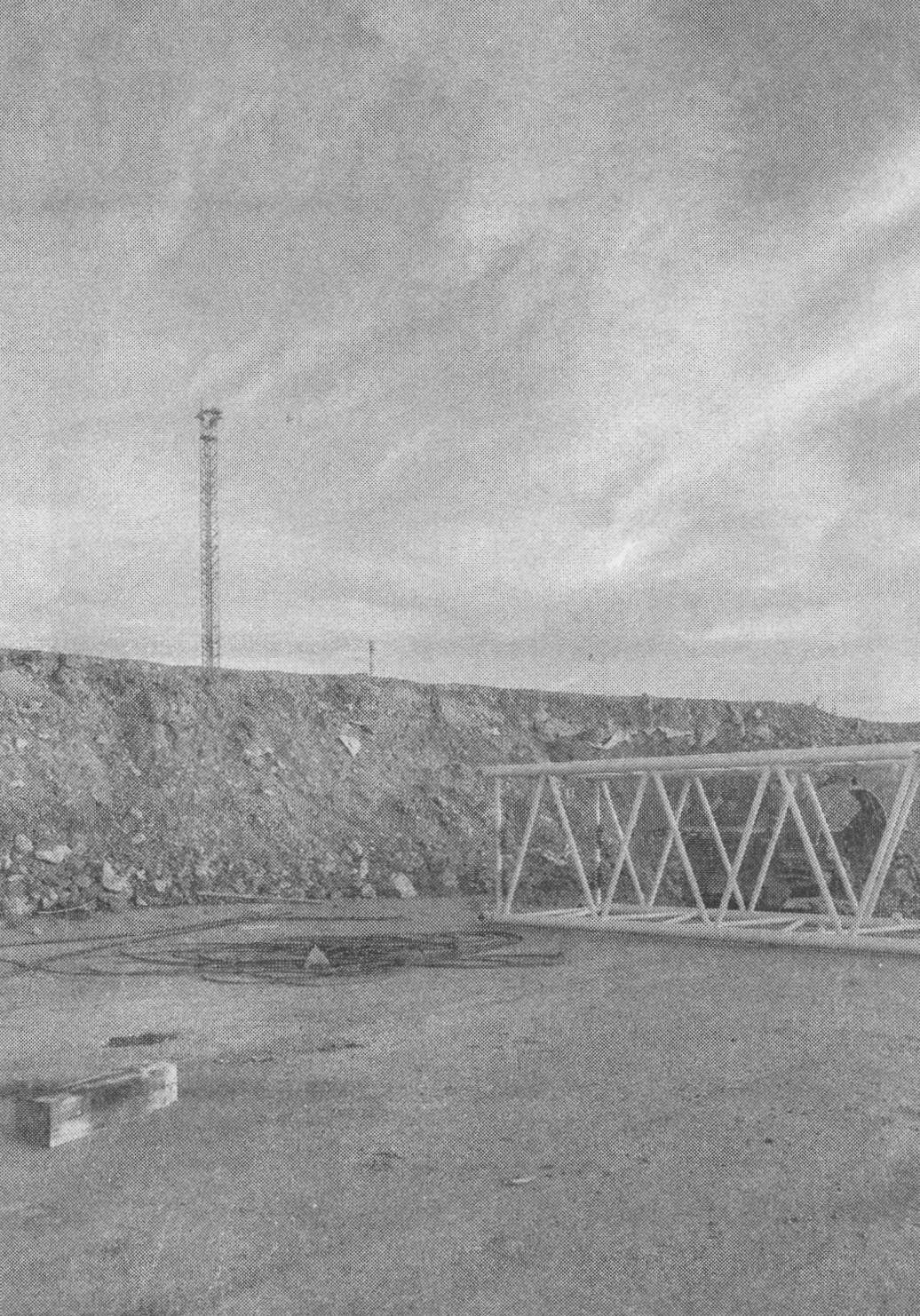

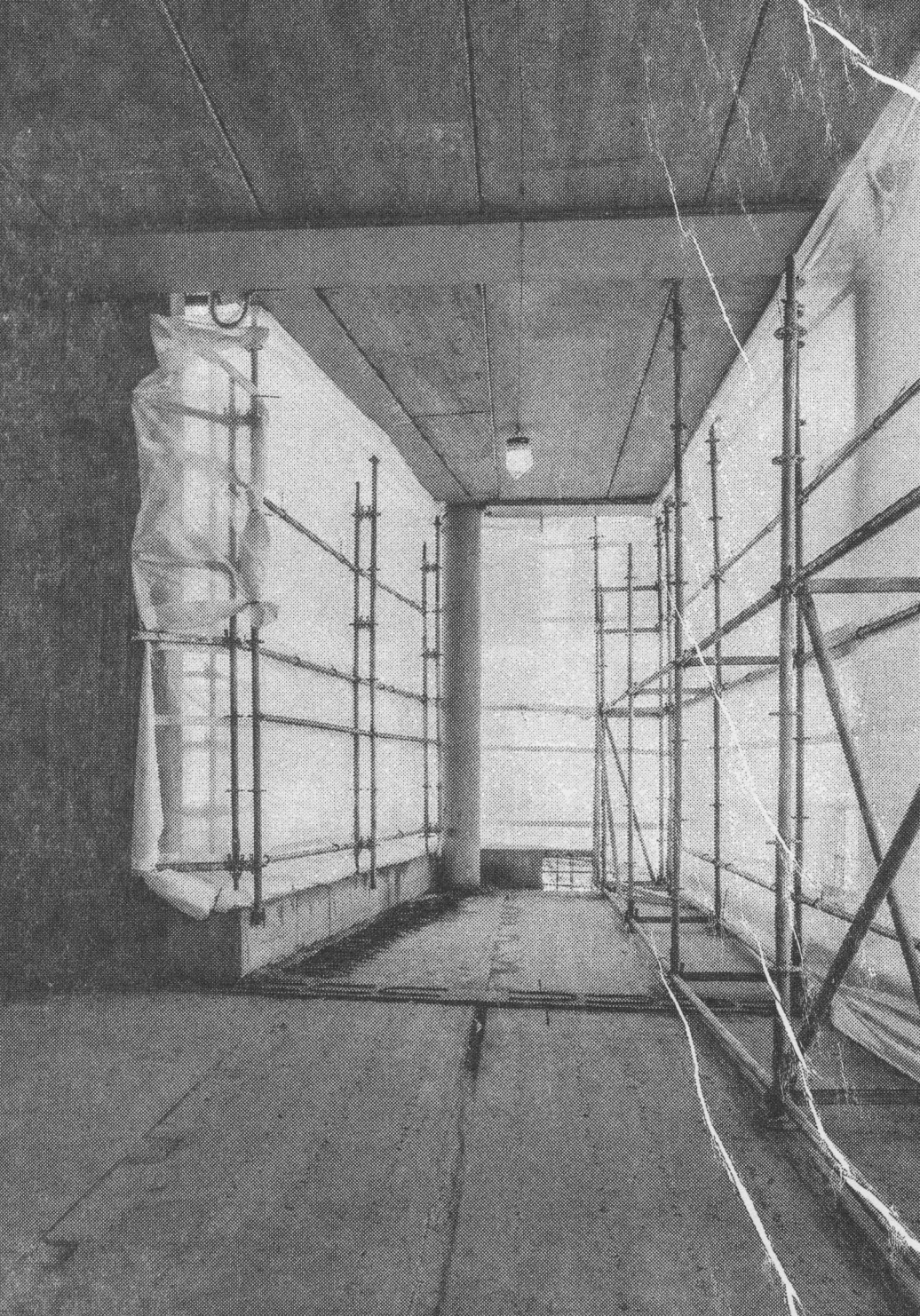

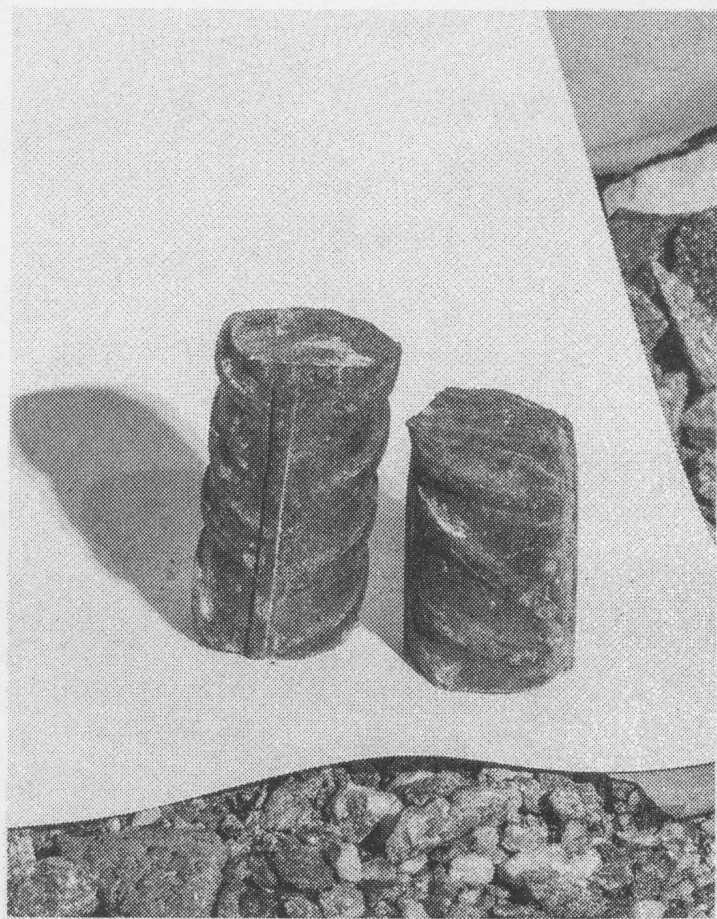

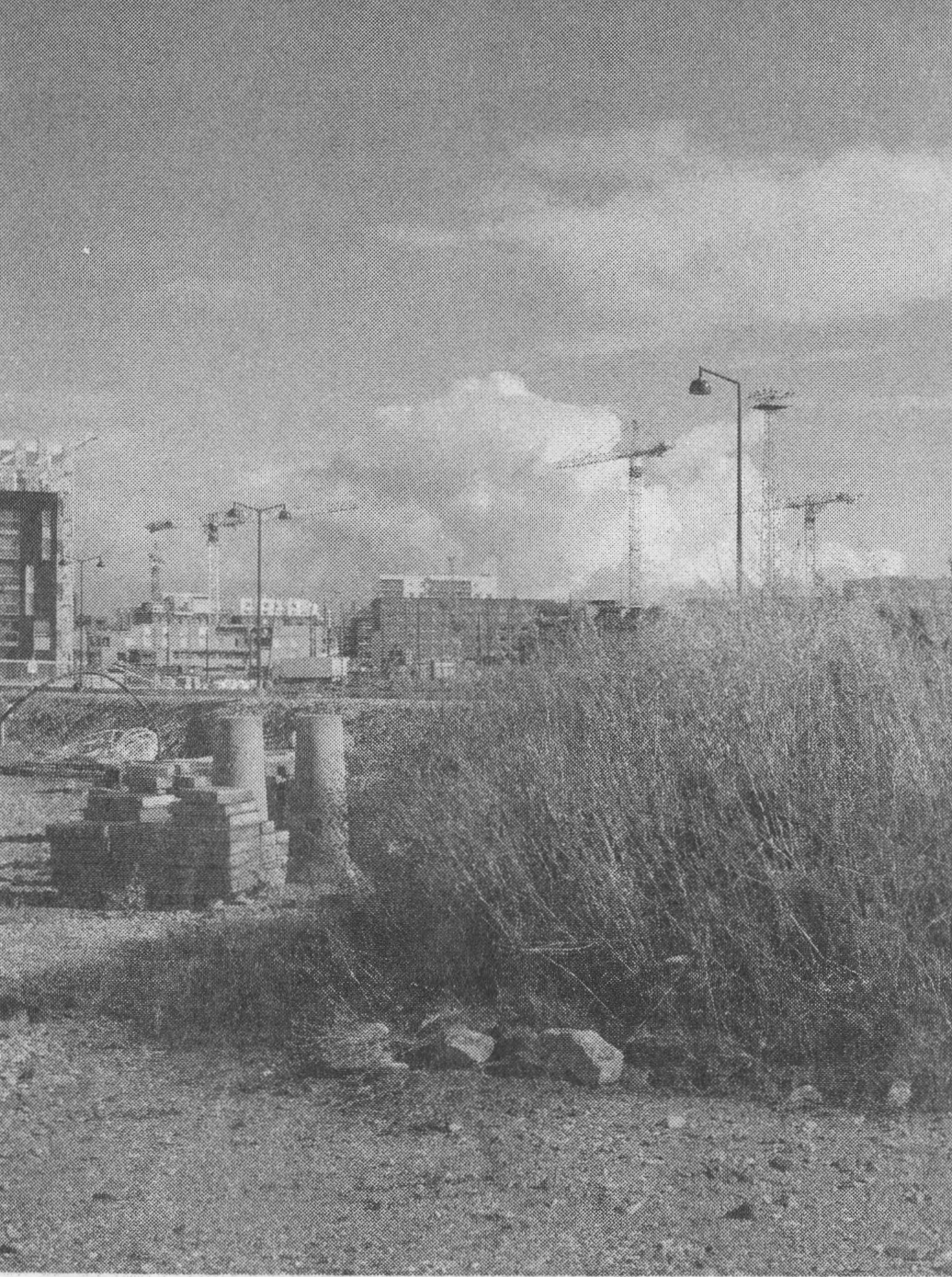

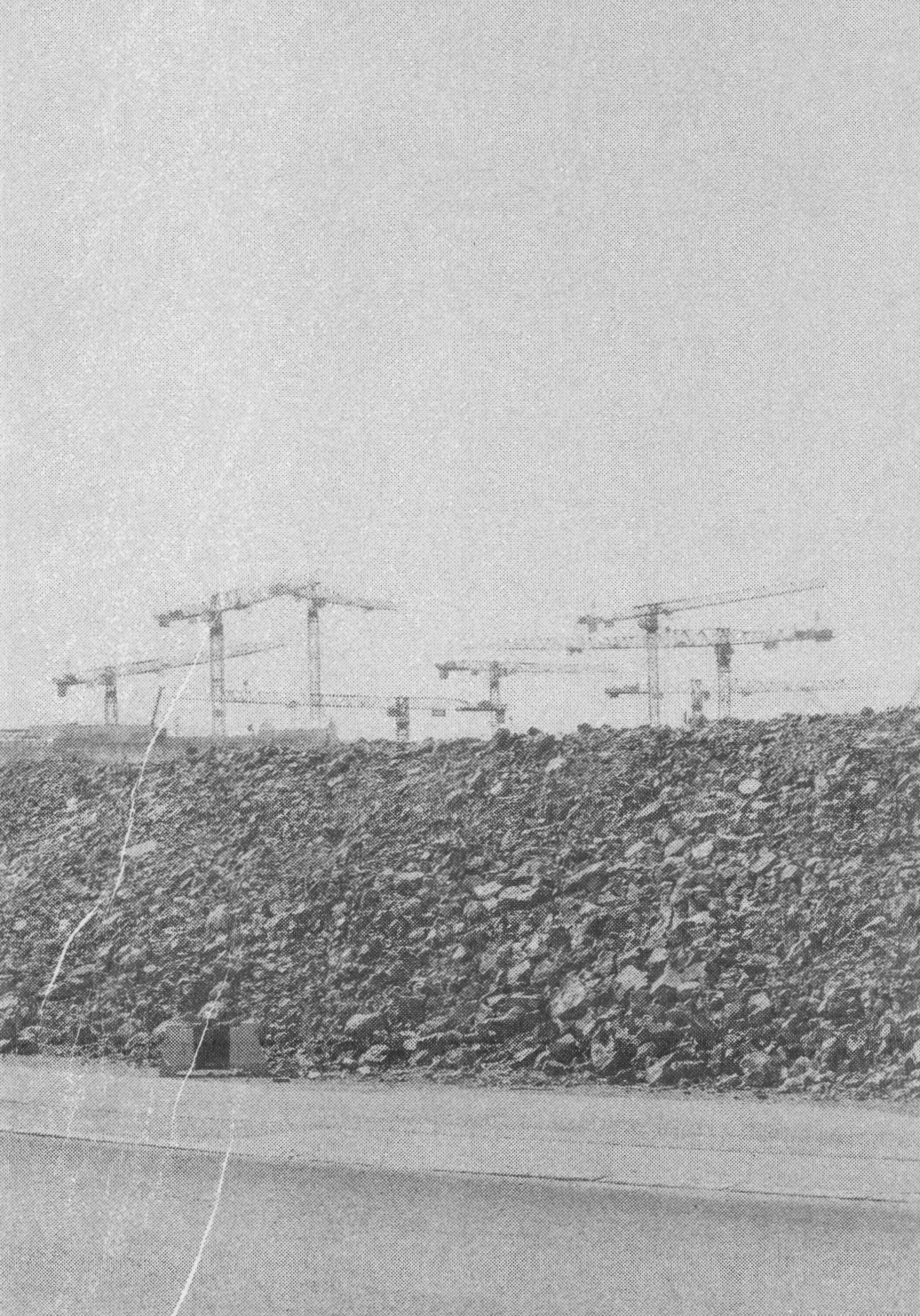

Anthrosols : Mineral Soils conditioned by Man

Soil Group of the Anthrosols holds soils that were formed or profoundly modified through human activities such as addition of organic materials or household wastes, irrigation or cultivation. ¹

¹ FAO / United Nations : Department of Natural Resources Management and Environment

